

Национална програма за развитие на Република България: България 2020

Първи работен вариант,

Февруари 2012 г.

СЪДЪРЖАНИЕ	
СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ.....	5
SWOT АНАЛИЗ.....	6
СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА.....	7
Визия.....	7
Цели.....	7
ПРИОРИТЕТИ.....	7
ПРИОРИТЕТ 1: ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА И ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО И КАЧЕСТВЕНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА РАБОТНАТА СИЛА.....	8
Подприоритет 1.1: Осигуряване на достъпно и качествено образование чрез осъвременяване на системата на образование и осигуряване на нейната адаптивност спрямо нуждите на пазара на труда.....	8
Подприоритет 1.2 Подобряване на качествените характеристики на работната сила чрез развиване на система на учене през целия живот, стабилен и съхранен здравен статус на човешкия капитал.....	10
Подприоритет 1.3 Повишаване качеството и ефективността на здравните услуги.....	12
ПРИОРИТЕТ 2: НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА И НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ.	16
Подприоритет 2.1: Осигуряване на възможности за заетост на неравнопоставените групи на пазара на труда и за повишаване на доходите от труд.....	16
Подприоритет 2.2: Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни услуги с цел превенция на социалното изключване.....	17
Подприоритет 2.3: Осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания.....	20
Подприоритет 2.4: Повишаване на адекватността и устойчивостта на пенсионната система с цел подобряване качеството на живот и осигуряване на достойно стареене.....	21
Подприоритет 2.5: Демографско развитие и насърчаване на активното стареене в отговор на съвременните демографски процеси/трансформации.....	21
Подприоритет 2.6: Създаване на условия за осигуряване на равнопоставеността на половете с цел активното им включване и участие във всички сфери на обществения живот.....	23
Подприоритет 2.7: Осигуряване на равни възможности за хората с увреждания с цел насърчаване на тяхното пълноценно социално включване.....	23
ПРИОРИТЕТ 3: ПОСТИГАНЕ НА УСТОЙЧИВО ИНТЕГРИРАНО РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА МЕСТНИЯ ПОТЕНЦИАЛ.....	25
Подприоритет 3.1 Активизиране на специфичния потенциал на регионалните и местните икономики чрез подкрепа и повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес.....	25

Подприоритет 3.2 Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и креативни индустрии в регионите	26
Подприоритет 3.3 Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда.....	27
Подприоритет 3.4 Подобряване на качеството и осигуряване на достъп до образователни, здравни, социални услуги и културни услуги	28
Подприоритет 3.5 Развитие на научно-изследователските центрове и университетите в районите и обвързването им с нуждите на бизнеса	30
Подприоритет 3.6 Развитие капацитета на националните, регионалните и местни власти за стратегическо планиране, подобряване на административните услуги, регионалното управление и публично-частното партньорство	31
Подприоритет 3.7 Развитие на трансграничното сътрудничество за мобилизиране потенциала на периферните гранични територии.....	32
Подприоритет 3.8 Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество за постигане на стратегическите приоритети на макрорегионално ниво.....	32
Подприоритет 3.9 Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване функциите на малките и средните градове	33
Подприоритет 3.10 Подобряване свързаността на регионите в национален и международен план и свързаността с големите градски центрове в съседните страни	35
Подприоритет 3.11 Разработване на трасировъчни планове	36
Подприоритет 3.12 Подобряване качеството на живот в селските райони	36
ПРИОРИТЕТ 4: РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ХРАНИТЕЛНА СИГУРНОСТ И ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ПРОДУКТИ С ВИСОКА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПРИ УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ.....	38
Подприоритет 4.1: Балансирано секторно и структурно развитие на аграрния отрасъл.....	38
Подприоритет 4.2: Модернизирани и технологично обновявани стопанствата и инфраструктурата в отрасъла. Развитие и ускорено въвеждане на иновациите в земеделската практика.	40
Подприоритет 4.3: Повишаване на професионалната квалификация и информираността на земеделските производители.....	42
Подприоритет 4.4: Превръщане на земеделското производство в привлекателен бизнес, осигуряващ стабилни и справедливи доходи на заетите в него.....	43
Подприоритет 4.5: Устойчиво използване и управление на природните ресурси	45
Подприоритет 4.6: Създаване на конкурентоспособен рибарски сектор, осигуряващ устойчиво управление на рибарството и аквакултурите.....	46
Подприоритет 4.7: Постигане на високо ниво защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните чрез прилагането на интегриран подход на контрол по цялата хранителна верига.....	47
ПРИОРИТЕТ 5: ПОДКРЕПА ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИСОКОПРОИЗВОДИТЕЛНА ИНДУСТРИАЛНА БАЗА И МОДЕРНА ИНОВАТИВНА ИНФРАСТРУКТУРА, СТИМУЛИРАНЕ НА ИНОВАТИВНАТА АКТИВНОСТ И НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ.....	49
Подприоритет 5.1: Развитие на човешкия ресурс за нуждите на иновативните предприятия	49
Подприоритет 5.2 Изграждане на научна и иновационна инфраструктура	50

Подприоритет 5.3 Развитие и усъвършенстване на нормативната база	51
Подприоритет 5.4 Повишаване на конкурентоспособността на предприятията	53
Подприоритет 5.5 Засилване на участието на предприятията и научните организации в международни иновационни мрежи	53
ПРИОРИТЕТ 6: УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА СРЕДА ЗА ПО-ВИСОКА ЕФЕКТИВНОСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ УСЛУГИ ЗА ГРАЖДАНЕТЕ И БИЗНЕСА.....	55
Подприоритет 6.1: Подобряване на институционалната среда	55
Подприоритет 6.2: Администрация на знанието	57
Подприоритет 6.3: Администрация, ориентирана към постигане на резултати	58
Подприоритет 6.4 Администрация, ориентирана към потребителите	59
ПРИОРИТЕТ 7: ИЗГРАЖДАНЕ НА АДЕКВАТНА ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА, ПОДКРЕПА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА РЕСУРСНАТА ЕФЕКТИВНОСТ И НАМАЛЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЗАВИСИМОСТ.....	61
Подприоритет 7.1: Гарантиране на енергийната сигурност на страната	61
Подприоритет 7.2: Достигане на 16% на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия, установена с Директива 2009/28/ЕО за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници	62
Подприоритет 7.3: Повишаване на енергийната ефективност	65
Подприоритет 7.4: Създаване на интегриран вътрешен пазар на енергия	66
Подприоритет 7.5: Повишаване на ефективността на използване на ресурсите	67
ПРИОРИТЕТ 8: ПОДОБРЯВАНЕ НА ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПА ДО ПАЗАРИ.....	69
Подприоритет 8.1: Изграждане на устойчива железопътна транспортна система, чрез реформиране на сектора	69
Подприоритет 8.2 Ефективно поддържане, модернизация и развитие на транспортната инфраструктура. Интегриране на българската транспортна система в европейската	70
Подприоритет 8.3 Постигане на висока степен на безопасност и сигурност на транспорта	72
Подприоритет 8.4 Ограничаване негативното въздействие на транспорта върху околната среда и здравето на хората	73
Подприоритет 8.5 Устойчиво развитие на масовия обществен транспорт	74

Социално-икономически анализ

ПРОЕКТ

SWOT анализ

ПРОЕКТ

Стратегическа рамка

Визия

Цели

Приоритети

ПРОЕКТ

Приоритет 1: Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила

Приоритетът допринася съществено за повишаването на жизнения стандарт чрез конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване и гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване.

Приоритетните дейности са насочени към постигане на следните цели: повишаване на дела на заетостта, свързана с интензивно използване на знание за повишаване качеството на заетостта; увеличаване на иновативния потенциал и на конкурентоспособността на икономиката; по-висока производителност на труда, свързана с по-високи възнаграждения, следователно подобряване на жизнения стандарт на заетите; по-високо качество на здравните услуги за по-добър здравен статус на населението; по-развити социални и комуникационни умения за по-широко социално включване; по-добра инфраструктура за образование и здравеопазване за по-качествена и здравословна околна среда на населението.

Подприоритет 1.1: Осигуряване на достъпно и качествено образование чрез осъвременяване на системата на образование и осигуряване на нейната адаптивност спрямо нуждите на пазара на труда

Реформите, свързани с модернизиранието на образователната система и осигуряването на достъпно и висококачествено образование, изискват преодоляване на наследството от закостенели образователни структури, методите на преподаване и недостатъчна обвързаност на обучението с потребностите на икономиката. В тази връзка Подприоритетът предлага осъвременяване на системата на образованието и постигане на по-голяма гъвкавост спрямо бързо променящите се нужди на пазара на труда.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осигуряване на достъп и намаляване на процента на напусналите образователната система** – изграждане на нова образователна структура и консолидация на институциите в системата на предучилищното и училищно

образование; задължителна двугодишна предучилищна подготовка; въвеждане на целодневна организация на учебния ден от I до VII клас; осъвременяване на стандартите за учебно съдържание; превенция на преждевременно напускане и механизми за реинтеграция; включващо образование; популяризиране на ПОО; ефективно финансиране на достъпа до образование на всички учащи се; използване на ИКТ в образованието.

- **Повишаване на качеството на образованието, стимулиране на неформалното учене и младежките дейности** - изграждане на единна и интегрирана информационна система за контрол и управление на образованието и обучението; гъвкави учебни пътеки; външно оценяване; усъвършенстване на мониторинга; система за анализ и оценка на статуса на младите хора в страната; подобряване ефикасността на училищното самоуправление и участието на всички заинтересовани страни (родители, местна власт, ученици); изграждане или надграждане на управленските системи във висшите училища и усъвършенстване на системите за управление на качеството; актуализиране на модела на акредитация и промяна в НАОА с обект на въздействие висшите училища; нови модели за финансиране с обект на въздействие висшите училища; система за наблюдение на младежката работа (младежки работници); осигуряване на квалификацията на младежките работници.
- **Подобряване на творчеството и иновациите, ориентирани към индивидуалното развитие на личността** - развитие на лидерски и социални умения, насърчаване на спорта и здравословния начин на живот; въвеждане на предприемачеството в общото и професионалното образование; изграждане на образователна среда за децата и учениците; насърчаване на интерактивността на образователния процес; условия за допълнително обучение за деца и ученици, чиито майчин език е различен от българския език.
- **Подобряване на материално-техническата база за учене, живеене и младежки дейности** - основен ремонт, реконструкция и строителство на нови детски градини; училища; спортни площадки; висши училища; студентски и ученически общежития; внедряване на ИКТ в средните и висшите училища; компютър за всяко дете от училищата; младежки домове; бази за отдих и спорт на учащите се.

Подприоритет 1.2 Подобряване на качествените характеристики на работната сила чрез развиване на система на учене през целия живот, стабилен и съхранен здравен статус на човешкия капитал

Подприоритетът е насочен към подобряване на качествените характеристики на работната сила и в този смисъл е органична част на Приоритет 1. Неговото реализиране съдейства за приноса на Приоритет 1 към НПП в частта от първата основна цел, а именно създаването на условия за качествена заетост и социално включване и гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване, в частта от втората основна цел – повишаване на конкурентоспособността на икономиката, в частта от третата основна цел – качествена и здравословна околна среда за населението.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Създаване на условия за динамично адаптиране на ученето през целия живот и мобилността към потребностите на личността и изискванията на пазара на труда** - утвърждаване и прилагане на Националната квалификационна рамка, въвеждане на инструментите Youthpass и Европас; създаване и внедряване на система за идентифициране и признаване на неформално придобити знания, умения и компетентности; създаване и въвеждане на национална система за кредити в професионалното образование и обучение и актуализиране на системата за натрупване и трансфер на кредити във висшето образование; осигуряване на интегрирани услуги за кариерно ориентиране и консултиране на младите хора; разширяване на обсега на мобилността за всички млади хора, въвеждане на мерки за преодоляване на бариерите пред мобилността; популяризиране на ученето през целия живот.
- **Създаване на възможности за придобиване на знания, умения и компетентности в съответствие с пазара на труда** – разработване съвместно със социалните партньори на стандарти за обучение и въвеждане на външно оценяване на резултатите от обучението; популяризиране на провежданите реформи в областта на професионалното образование и обучение за повишаване атрактивността на ПОО; разработване и прилагане на гъвкави форми на професионално обучение за придобиване на практически умения; участие на работодателите за усъвършенстване на професионалната квалификация на учителите; осигуряване на финансови, материално-технически и административни предпоставки за формиране на практически умения в съответствие с изискванията на пазара на труда; осигуряване на възможности за професионално обучение и обучение за придобиване на ключови компетентности на заети и безработни лица, в т.ч. и обучения на работното

място, в зависимост от потребностите на бизнеса; внедряване на система за прогнозиране на потребностите на пазара на труда от работна сила с определени характеристики.

- **Укрепване на връзките между институциите за образование и обучение и бизнес** – осигуряване на възможности за обучение в реална среда за усвояване на практически умения; внедряване на съвременна техника и модерни технологии в процеса на образование и обучение; улесняване на прехода от образование към пазара на труда; подобряване участието на регионалния бизнес във всички етапи от процеса на обучение; развитие на младежки доброволчески дейности сред младите хора. разработване на гъвкави форми на обучение и осигуряване на „проходимост” в системата на образование и обучение; стимулиране развитието на предприемаческите, творческите и иновативните умения; насърчаване на партньорството и сътрудничеството с бизнеса стимулиране на сътрудничеството между висшето образование и бизнеса, в частност за създаване на *регионални центрове* за върхови постижения и специализация.
- **Подобряване качеството на труда** – по-добра информираност за рисковете на работното място; усъвършенстване на системите за УЧР; съвместни дейности със социалните партньори за реформи в сферата на заетостта, образованието, обучението и ученето през целия живот.
- **Подкрепа за развитието на индустриалните отношения и социалния диалог** – повишаване капацитета на организациите на социалните партньори.
- **Повишаване на здравната култура, развитие на спорта и други дейности в свободното време като условие за повишаване на качеството на работната сила** – създаване на устойчиви механизми и инструменти за гарантиране на сигурността и здравето на децата и учениците; разработване на система и провеждане на образователни дейности по отношение здравословния начин на живот, чрез разкриване на най-добрите начини за въздействие с различните видове спорт; създаване на условия за реализиране на „двойна кариера” – образование и спорт, чрез система за усъвършенстване на процеса на обучение в училищата от всички степени на образователната система; създаване и въвеждане на система за наблюдение състоянието на физическата активност и дееспособност на населението в страната (в частност на младите хора) и тяхната ангажираност в спортни занимания; насърчаване на взаимодействието между учители, младежки работници и медицински специалисти за модернизирани на системата за обучение в здравословен стил и живот.

Подприоритет 1.3 Повишаване качеството и ефективността на здравните услуги

За изпълнение на целите на Приоритет 1 несъмнено е необходимо гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване. Здравната система играе значима роля за здравето на населението. Добрата здравна система е доказано условие за развитие на работната сила и без съмнение е от изключителна необходимост за развитие на икономиката на страната. Ето затова, потребността от въвеждане на иновации в начина на изразходване на непрекъснато увеличаващите се средства за здравеопазване, рационализация на инвестициите и стимулиране промоцията на здраве са задължителни условия за подобряване на здравата система и здравето на нацията.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осигуряване на качествена и ефективна здравна помощ и услуги, базирани върху сигурността на пациента** - предоставяне на качествена, ефективна и безопасна медицинска помощ за подобряване на качествените характеристики на човешките ресурси в здравеопазването; планиране на необходимостта от кадри и тяхната специализация, развиването на системите за квалификация, специализация и продължаващо обучение на базата на приемането на нормативни документи на МЗ в краткосрочен план и реализация на мерките в средносрочен и дългосрочен план; прилагане на формите и методите на учене през целия живот ще се формират знания, умения и компетентности, необходими за развитие на дългосрочните здравни грижи; подготовка на парамедици за системата на спешна медицинска помощ с цел кадровото обезпечаване на системата, като нормативните промени, необходими за това, ще бъдат реализирани в краткосрочен период, а обучението на кадрите и утвърждаването на модела - в средносрочен и дългосрочен период.

Развитието на системите за квалификация и продължаващо обучение са основните предпоставки за осигуряване на качествена, ефективна и безопасна здравна помощ. На тази основа следва да се разширят и компетенциите и уменията на общопрактикуващите лекари, превръщайки първичната помощ в реална база на системата на здравеопазване. Мерките са свързани и с осигуряването на висока степен на национална здравна сигурност и повишена удовлетвореност на населението и медицинските специалисти от функционирането на системата на здравеопазване.

- **Осигуряване на оптимален достъп на всеки гражданин до здравни услуги, финансирани от публични средства** – Първата група мерки, предвидена в тази област на въздействие е свързана с осигуряването на **финансова стабилност и прогнозируемост на здравните разходи**. Мерките в това приоритетно

направление са насочени към развитието и стабилизирането на здравноосигурителния модел и повишаване на финансовата самостоятелност на сектора чрез усъвършенстване на механизмите на финансиране, заплащане и контрол върху разходите. Провеждането на текуща оценка на ефективността на здравно-осигурителната система и развитие на допълнителното доброволно здравно осигуряване ще допринесе за създаването на нови дългосрочни модели за финансиране на здравните услуги и по-добра ефективност на разходите в здравеопазването. Като ключови мерки по отношение процеса на финансиране на изпълнителите са предвидени: промяна в начина на финансиране на лечебните заведения за болнична помощ – въвеждане на механизъм за справедлива оценка и разпределение на финансовия ресурс; промоция на здравето и профилактиката на болестите.

Ще продължат дейностите по съществуващите профилактични програми като се обърне специално внимание на програмите за скрининг и ранна диагностика на заболяванията, както и на създаване на взаимовръзки между отделните програми с цел ефективно използване на ограничените ресурси. Предвидени са мерки, насочени към осигуряване на непрекъснат контрол и мониторинг на качеството, безопасността и ефикасността на разрешените за употреба лекарства в страната. Създаването на национална система за мониторинг на лекарствената използваемост и създаване на система за рационална лекарствена употреба са ключови мерки в осигуряването на достъпни и качествени лекарствени продукти. В краткосрочен период е предвидено изграждането на национална електронна база данни на медицинските изделия, заплащани с обществени средства. Въвеждането на базата данни ще предоставя публична информация относно медицинските изделия и ще съдейства на гражданския контрол по разходването на публични средства за медицински изделия.

Втората група мерки е свързана с **премахването на диспропорциите в разпределението и предоставянето на здравните услуги**. Мерките тук са насочени към установяване на реалните потребности на населението от здравна помощ и съответното териториално разпределение на лечебните заведения. В краткосрочен план актуализирането на нормативната уредба за организацията на различните нива на медицинска помощ и осъществяването на хоризонтални и вертикални връзки между различните нива ще допринесе за намаляването и ликвидирането на съществуващите диспропорции. В краткосрочен план ще бъдат създадени високотехнологични звена за диагностика и лечение на заболявания, основни причини за заболяемост и смъртност в страната. Това от една страна е решение за постигане на по-високо ниво на общественото здраве, включително и за уязвимите групи, а от друга модел, който ще бъде използван в средносрочен план. Това ще даде възможност за достъп на населението до високотехнологични медицински услуги, понастоящем предоставяни в чужбина

Предвидени са мерки за утвърждаване на модела на здравни медиатори, като предпоставка за подобряване на достъпа до здравни грижи на уязвимите групи.

За подобряване на достъпа до здравни грижи на уязвимите групи се предвижда и въвеждане на специфични услуги за тях. Тези услуги включват мерки по отношение продължаване процеса на деинституционализация на грижите за деца, възрастни хора и лица с психични разстройства за осигуряване на подходящи условия за живот в общността.

В краткосрочен период е предвидено реализиране на пилотен проект за деинституционализация на деца от 0 до 3 години, който ще бъде използван като модел за последваща деинституционализация.

Подобряването на взаимодействието между социалните служби и здравната система е ключов момент при осигуряване на качествени медико-социални грижи за хората от третата възраст. Изграждане и развитие на модел за продължително лечение, включително и интегрирани грижи за възрастните хора с хронични заболявания. С това ще се осигури необходимото качество на живот на възрастните хора. В краткосрочен план е предвидено извеждането на част от продължителните грижи от болниците за активно лечение и изграждане на интегриран модел за предоставяне на продължително лечение и утвърждаването на този модел в средносрочен план. В дългосрочен план са предвидени мерки за осигуряване на грижи за възрастните хора в семейна среда.

- **Иновации за ефективно функциониране на здравната система** - Ключовите мерки по отношение на здравната инфраструктура включват:
 - **Електронно здравеопазване** - Развитието на електронното здравеопазване е основен инструмент за осигуряване на ефективното функциониране на здравната система. В краткосрочен период като ключови мерки са заложи интеграцията и свързаността в сферата на здравеопазването чрез реализация на проект за изграждане на Национална здравно-информационна система и осигуряване на достъп на гражданите до системата чрез електронен идентификатор. Единната информационна система на здравеопазването е базата на която ще стъпи развитието на електронното здравеопазване с неговите основни съставни части – напр. електронно здравно досие, електронна рецепта, електронно направление и т.н. Обвързването на процесите в здравеопазването в единна национална система, с възможност за контрол и обмен на информация в реално време чрез модули за наблюдение на основни показатели за системата на здравеопазване, гарантира взаимна обвързаност на всички процеси в системата с приложената иновативна технология и дава възможност за адекватно анализиране и интервенция от страна на Министерството на здравеопазването. Реализацията на проекта в краткосрочен период създава възможност повече административни услуги в сектора да се извършват онлайн, качеството на медицинските услуги да бъде под постоянен институционален и обществен контрол и е предпоставка за повишаване доверието в системата на здравеопазване. Това е предпоставка финансовите процеси

да бъдат прозрачни и лесни за проследимост, анализирани и контрол, а всички участници в системата да са удовлетворени от взаимоотношенията, постигнати чрез разширяването и надграждането на модулите на здравно-информационна система в средно- дългосрочен период. В средносрочен план продължаващото развитие на националната здравно-информационна система ще акцентира върху телемедицинските услуги. Мащабното им разпространение при диагностика, лечение и оперативни интервенции ще допринесе и за повишаване на качеството и достъпността на медицинските услуги.)

- **Спешна помощ** - изготвяне на задължителна национална карта на екипите за спешна медицинска помощ, подобряване на координацията и взаимодействието между екипите за спешна медицинска помощ и лечебните заведения за болнична помощ при обслужване на спешно болни и гарантиране на качествено комуникационно-информационно осигуряване.
- **Оценка на здравните технологии** - въвеждане в средносрочен план на иновативен подход – оценка на здравните технологии с цел подобряване качеството на здравните грижи; модернизиране на здравната инфраструктура, включително извършване на ремонтни дейности в подкрепа на извеждане на активното психиатрично лечение от държавните психиатрични болници, ремонтни дейности за деинституционализация на ДМСГД, закупуване на апаратура за подобряване процеса на обслужване на спешно болни.

Приоритет 2: Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване.

Намаляването на бедността и насърчаването на социалното включване ще допринесе за повишаване на жизнения стандарт. Реализирането на политиката за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване ще бъде съпътствано и от инициативи, свързани с: повишаване на адекватността и устойчивостта на пенсионната система за подобряване качеството на живот и осигуряване на достойно стареене; демографско развитие и насърчаване на активното стареене в отговор на съвременните демографски процеси и трансформации; създаване на условия за осигуряване на равнопоставеност на половете и активното им включване във всички сфери на обществения живот; осигуряване на равни възможности за хората с увреждания и насърчаване на тяхното пълноценно социално включване.

Основният подход за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване ще бъде превенцията. Ето защо оперативните цели на този приоритет са свързани с реформи и прилагане на иновативни мерки, чрез които да се развият нови подходи и модели за справяне с бедността и социалното изключване и/или да се допълнят провежданите към момента политики в посочените области. Друг подход е свързан със смекчаването и преодоляването на последиците от бедността и социалното изключване.

Подприоритет 2.1: Осигуряване на възможности за заетост на неравнопоставените групи на пазара на труда и за повишаване на доходите от труд

Политиката за намаляване на бедността и насърчаване на пълноценното участие в социалния живот на хората ще бъде насочена основно към превенция на отпадането от пазара на труда. Освен това, тази политика ще бъде насочена и към: осигуряване на условия за продуктивна и качествена заетост на трудоспособните лица; предлагане на качествени и устойчиви услуги за намиране на работа за всички нуждаещи се; подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравнопоставено положение, които в повечето случаи са в риск от социално изключване и изпадане в бедност; подпомагане на преходите на личността между различните състояния на пазара на труда, на по-доброто съвместяване на професионалния с личния живот, на по-гъвкава и сигурна заетост; осигуряване на достъп до програми за активиране, ориентиране, обучение и заетост.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Предоставяне на общи и специализирани обучения за квалификация, преквалификация и придобиване на ключови компетентности** - обучение за придобиване на квалификация от безработни лица и повишаване на тяхната

пригодност за заетост; специализирано обучение за придобиване на ключови компетентности от млади безработни без трудов опит и повишаване на конкурентоспособността и пригодността им за заетост, както и навременното им включване в пазара на труда след образование и обучение; обучение за повишаване адаптивността на заети лица от групата на работещите бедни; обучение за заети лица в отговор на новите изисквания към знанията и уменията на работната сила.

- **Осигуряване на заетост за уязвими групи на пазара на труда** - предоставяне на равни възможности за реализация на пазара на труда; предоставяне на достъп до услуги за намиране на работа; осигуряване на възможности за интегриране към пазара на труда.
- **Предоставяне на услуги за заетост** – предоставяне на посреднически услуги за заетост, насочени към потребностите на търсещите работа лица според индивидуалните потребности за по-голяма гъвкавост и сигурност на заетостта; предоставяне на социални услуги, насочени към отдалечени от пазара на труда групи за подобряване на социалната работа с тях, които и за повишаване на техните социални умения.
- **Насърчаване на предприемачеството** - насърчаване на предприемачеството, включително и социалното предприемачество за безработни лица и лица от групи в неравностойно положение.

Подприоритет 2.2: Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни услуги с цел превенция на социалното изключване.

Подприоритетът е насочен най-вече към подобряване качеството на живот на уязвими групи, подпомагането им за независимост и реално участие в обществения живот, в подкрепяща общност и пълноценна реализация. Осигуряването на достъпни и качествени услуги е пряко обвързано с: насърчаване на социалното включване; промяна на модела на грижа за възрастните хора; осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване за уязвимите групи; осигуряване на достъпна среда; подобряване на жилищните условия на уязвими групи и подкрепа на бездомните; подобряване на взаимодействието между сферата на образованието, здравеопазването, заетостта и социалните услуги. Въвеждането на нови подходи при предоставянето на услуги ще бъде постигнато чрез мултидисциплинарен подход, индивидуализиране на услугите, прилагане на комплексна оценка и др.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване качеството на живот на децата и насърчаване на социалното включване** - разработване на нов Закон за детето; деинституционализация на грижата за деца чрез закриване на съществуващите специализирани институции и развитие на приемната грижа, създаване на мрежа от социални услуги в общността, програми за напускащите специализираните институции, приемна грижа и др.; развитие на интегрирани услуги за ранно детско развитие за деца от възрастова група 0-7 години; развитие на иновативни междусекторни услуги за деца и семейства, включително и чрез използване потенциала на читалищата; осигуряване на задължителна предучилищна подготовка за децата, навършили 5 години до постъпването им в първи клас и осигуряване на висок обхват на децата в детските градини; мониторинг на готовността за обучение на децата в предучилищна възраст и осигуряване на допълнителна подкрепа; подкрепа за посещаване на училище за ученици от уязвими групи, живеещи в отдалечени райони, от бедни семейства и др.; деинституализация на грижите за деца в ДМСГД от 0-3 годишна възраст и разкриване на дневни центрове за деца.
- **Разработване и въвеждане на специфични услуги за рискови групи** – деца, бременни, майки с деца до 1 годишна възраст, хора с увреждания, безработни, възрастни самотни хора, психично болни и др. - продължаващо въвеждане на добри практики за деинституализация на пациенти с психични заболявания и осигуряване на подходящи условия за живот в общността чрез разкриване на дневни центрове в психиатричните болници и защитени жилища за лица с психични разстройства и разкриване на реинтеграционни програми в психиатричните болници за пациентите; подобряване качеството на медицинските услуги в периода след активно лечение чрез разкриване на отделения за продължително лечение и рехабилитация за лица с хронични заболявания.
- **Разработване и въвеждане на мерки за осигуряване на условия за промоция на здраве и профилактика на болестите** - разработване и изпълнение на програми за подобряване информираността на населението и повишаване знанията на медицинските специалисти в областта на промоцията на здраве и профилактиката на болестите; развитие на скрининговата система за социално-значими заболявания за населението, подлежащо на скрининг; насърчаване на профилактичните грижи за населението чрез повишаване на имунизационния обхват (особено за лица, подлежащи на имунизации съгласно Национален имунизационен календар).

- **Премахване на институционалния модел на грижа за възрастните хора чрез развитие на услуги за дългосрочна грижа и междусекторни услуги** - разработване на Национална стратегия за дългосрочна грижа; развитие на мрежа от услуги в семейна или близка до семейната среда за хора с увреждания и възрастни хора, зависими от грижите на професионалисти с цел закриване на съществуващите специализирани институции и разкриване на нови услуги в общността, включително на приемната грижа; осигуряване на комплексна подкрепа на семействата, които полагат грижи за хора с увреждания и възрастни хора чрез развиване на форми на социални услуги в подкрепа на зависими членове на семейството, спомагачи и за трудовата реализация на лицата, полагащи грижи за тях; развитие на иновативни междусекторни услуги за възрастни хора и хора с увреждания, включително и чрез използване потенциала на читалищата.
- **Подобряване на капацитета и взаимодействието в сферата на образованието, здравеопазването, заетостта и социалните услуги при реализиране на общи цели за социално включване** - подобряване на планирането на услугите в отделните сектори, включително и на регионално ниво, както и съгласуваността при планирането чрез разработване на стандарти и провеждане на обучения; повишаване на капацитета чрез въвеждане на нови подходи при предоставянето на услуги – мултидисциплинарен подход, индивидуализиране на услугите, прилагане на комплексна оценка и др. на базата на разработени модели за работа и провеждане на обучения на служители, професионалисти и др.; създаване и въвеждане на системи за мониторинг, контрол на ефективността и ефикасността на предлаганите услуги;-оценка на въздействието на политиките в областта на заетостта, доходите, социалните, здравните и образователните услуги; повишаване на капацитета на общините, неправителствените организации, социалните партньори и доставчиците на услуги за участие във формулирането и провеждане на интегрирани политики за социално включване чрез прилагане на нови форми за участие на гражданското общество, разработване на местни програми за социално включване и др.
- **Осигуряване на достъпна среда** - физическа, институционална и информационна - осигуряване на физически достъп до обществени сгради, жилища, открити пространства и др. според нуждите на лицата от уязвимите групи и чрез целесъобразно адаптиране на средата; осигуряване на достъп до информация и комуникация за уязвимите групи чрез осигуряване на достъп до интернет, предоставяне на онлайн услуги и подкрепа за ползването им, необходими обучения и др.; осигуряване на достъп до публични услуги за лица от уязвимите групи чрез разработване на различни програми и модели, гарантиращи минимум услуги, непрекъснатост на услугите, качество и конкурентност на услугите, отчетност на услугите и финансова достъпност; осигуряване на достъп до култура и спорт за лица от уязвимите групи и хора с

увреждания чрез премахване на архитектурните бариери на спортните обекти и съоръжения, осигуряване на достъп до културните институции чрез ремонт и реконструкция на сградите, разработване на мерки за насърчаване на участието на представители на уязвимите групи в спортни и културни събития и др.

- **Подобряване на жилищните условия на уязвими групи и подкрепа на бездомните** - осигуряване на достъп до жилищно настаняване чрез изграждане на социални жилища; създаване на интегрирани междусекторни услуги за бездомните, включително просещите деца и възрастни (подобряване на материалната база и/или изграждане на нова).
- **Работа в партньорство за преодоляване на бедността и социалното изключване и техните последици** - подобряване на информационното осигуряване на политиката за борба с бедността и социалното изключване от гледна точка на техните причини, измерения и проявления чрез изграждане на капацитет, провеждане на публични събития и изследвания; проучване и обмен на добри практики между държавите членки на ЕС и заинтересованите страни на национално и местно ниво за преодоляване на бедността и социалното изключване чрез провеждане на партньорски проверки, конференции, семинари; укрепване диалога и консултациите със заинтересованите страни по проблемите на бедността и социалното изключване чрез провеждане на срещи и консултации; въвеждане на оценката на социалното въздействие във всички сфери на политиката, в т.ч. и регулярно извършване на независими оценки на социалното въздействие; насърчаване на разработването и прилагането на пилотни практики и социални иновации, базирани на доказателства; изпълнение на целите заложи в Стратегията за корпоративна и социална отговорност (2009-2013).

Подприоритет 2.3: Осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания

Гарантирането на адекватни и устойчиви социални плащания е важен елемент на подкрепата за уязвимите групи в обществото, на политиката за намаляване на бедността и насърчаването на социалното включване. Осигуряването на материална подкрепа е свързано със социалната закрила и социалното включване чрез: по-добра целенасоченост на социалните помощи; подпомагане на семействата с деца; повишаване ефикасността, ефективността и устойчивостта на програмите; прилагане на диференциран подход в зависимост от конкретните потребности на подпомаганите лица и семейства.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осигуряване на материална подкрепа за лица в неравностойно положение** – формулиране и прилагане на адекватни мерки, които да са такива, че да доведат до повишаване ефективността, ефикасността и устойчивостта на съответните социални програми.
- **Подпомагане на семействата с деца** – формулиране и прилагане на адекватни мерки, които да са такива, че да доведат до повишаване ефективността, ефикасността и устойчивостта на съответните социални програми.

Подприоритет 2.4: Повишаване на адекватността и устойчивостта на пенсионната система с цел подобряване качеството на живот и осигуряване на достойно стареене

Адекватността и устойчивостта на пенсионната система в средносрочен и дългосрочен план е от решаващо значение за предотвратяването на бедността и социалното изключване сред възрастните хора, които са една от най-уязвимите групи в обществото. Основна цел на провежданата политика е осигуряването на адекватни пенсионни доходи за всички, гарантиращи подобаващ жизнен стандарт след пенсиониране. От изключително важно значение е насърчаването на активния живот на възрастните хора, включително чрез създаването на условия, позволяващи по-възрастните работещи лица да се задържат по-дълго на пазара на труда.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Увеличение на размерите на пенсиите с цел увеличаване на адекватността им** чрез осъвременяване на пенсиите.

Подприоритет 2.5: Демографско развитие и насърчаване на активното стареене в отговор на съвременните демографски процеси/трансформации

Негативните демографски тенденции, свързани с ниските нива на раждаемост, засилените миграционни процеси, застаряването и негативните качествени промени в структурата и баланса на населението имат пряко отражение върху състоянието и развитието на системите за социална сигурност – пенсионната система, системата за социална закрила, системата на пазара на труда и заетостта, здравната и образователната системи, а от тук и върху възможностите за пълноценно социално включване. Насърчаване на воденето на активен живот сред възрастните хора, запазване на жизнеността и зачитане на достойнството им, полагане на повече усилия за оползотворяване на потенциала им са ефективни инструменти за насърчаване на

тяхното пълноценно включване в живота на обществото и допринася за намаляване на социално изключените лица, както и за ограничаване на бедността.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване на междуведомствена координация на работата на администрацията по демографската политика** - провеждане на заседания, консултации, обсъждания, работни срещи за синхронизиране на действията при изпълнение на демографската политика; обучения за синхронизиране на действията при изпълнение на демографската политика.
- **Осъществяване на годишен мониторинг на изпълнението на актуализираната Националната стратегия за демографско развитие на Република България** - разработване на годишни планове и годишни отчети във връзка с Националната стратегия за демографско развитие.
- **Текущо отразяване на нови насоки за развитие на демографската политика, предложени от страна на институции на ЕС** - отразяване на нови европейски документи и насоки за развитие на демографската политика в годишните планове и отчети за изпълнение на Националната стратегия за демографско развитие.
- **Участие на България в Европейската година за активен живот на възрастните хора и солидарност между поколенията – 2012** - организиране на публични събития и мероприятия за повишаване на информираността на обществото относно обществените ползи от активен живот на възрастните хора и солидарността между поколенията.
- **Осъществяване на годишен мониторинг на отразяване на Национална концепция за активен живот на възрастните хора** в следните сектори: пазар на труда, здравеопазване, образование, пенсионна система, дългосрочни грижи, доброволчество, развитие на т.нар. „сребърна икономика” и др. - разработване на многогодишна Национална програма за активен живот на възрастните хора и индикатори за мониторинг на нейното изпълнение; разработване на годишни отчети по Национална програма за активен живот на възрастните хора.

Подприоритет 2.6: Създаване на условия за осигуряване на равнопоставеността на половете с цел активното им включване и участие във всички сфери на обществения живот

Основната цел на политиката за насърчаване на равнопоставеността на половете е създаването на гаранции за равно третиране, равен достъп до ресурсите на обществото и равно участие при вземането на решения на жените и мъжете, с оглед на успешната им лична и професионална реализация. Утвърждаването на равнопоставеността на половете е важно условие за насърчаване на тяхното пълноценно социално включване в обществения живот. В тази връзка, е необходимо да бъдат предприети мерки, насочени към насърчаване на заетостта на жените във всички възрастови групи и премахване на основаните на пола разлики в заетостта, в т.ч. чрез превенция на всички форми на дискриминация и насърчаване на по-добър баланс между професионалния и личния живот.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Актуализиране на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на половете за периода 2009-2015** – извършване на актуализиране на Стратегията и преформулирането на заложените оперативни цели и мерки.

Подприоритет 2.7: Осигуряване на равни възможности за хората с увреждания с цел насърчаване на тяхното пълноценно социално включване

Като процес социалното включване се изразява в създаването на условия за равнопоставеност и равни възможности пред уязвимите групи в различни сфери на обществения живот, които да осигурят и улеснят пълноценното им участие, в зависимост от техните възможности, желания и избор. В тази връзка политиката за осигуряване на равни възможности за хората с увреждания е подобряване качеството на живот, упражняване на правото им на независим живот и социално включване. Осигуряването на достъп до здравеопазване, образование, социални услуги, до информация и комуникации, както и насърчаването на заетостта, професионалното ориентиране и обучение са необходими предпоставки за пълноправното участие на хората с увреждания в обществото. Това обуславя необходимостта от прилагането на комплексен, мултидисциплинарен подход, обединяващ различни секторни политики.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Приемане и изпълнение на План за действие за прилагането на Дългосрочната стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020.**
- **Актуализиране на Стратегията за осигуряване на равни възможности за хората с увреждания 2008-2015 г. и приемане на План за действие за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2012-2013.**
- **Осигуряване на финансова подкрепа за хората с увреждания.**
- **Приемане и изпълнение на План за действие за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2012-2013.**

ПРОЕКТ

Приоритет 3: Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал

Приоритетните дейности допринасят за социално-икономическото развитие на страната като въздействието ми ще доведе до ускоряване на растежа и повишаване на конкурентоспособността на регионалната икономика. Превръщането на районите в атрактивно място за живеене се осъществява чрез: осигуряване на условия за здравословна околна среда, подобряване на транспортната свързаност между населените места, подобряване на околната среда, изграждане на техническата инфраструктура във водния сектор. Предвидените мерки са насочени към гарантиране на достъп до здравеопазване, образование, високоскоростен Интернет, енергийни мрежи, исторически, културни и природни ценности.

Подприоритет 3.1 Активизиране на специфичния потенциал на регионалните и местните икономики чрез подкрепа и повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес

Целта на под приоритета е да се създаде добра бизнес среда за активизиране на местния бизнес и изграждане на високотехнологични предприятия на МСП и повишаване на конкурентоспособността на регионите. Подкрепата на местния бизнеса е в съответствие с измеренията на устойчивост на развитие т. е осигуряване на условия за непрекъснато продължаване на икономическото и социалното развитие.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Стимулиране на икономическото развитие на районите от ниво 2 и районите за целенасочена подкрепа** - подобряване на бизнес климата и привличане на инвестиции; подобряване на транспортната свързаност и захранването с техническа инфраструктура на производствените зони.
- **Стимулиране активизирането на бизнеса в изоставачи райони и постигане на дългосрочна устойчивост, чрез насърчаването на индивидуалното и колективно предприемачество** - подкрепа за стартирането на собствена стопанска дейност в икономически изостаналите райони, в т.ч. и географски необлагодетелствани региони; подкрепа за социалната икономика в икономически изостаналите райони, в т.ч. и географски необлагодетелствани региони.

Подприоритет 3.2 Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и креативни индустрии в регионите

За последните години туризмът се наложи като икономическа дейност, която съдейства за диверсификация на икономиката в регионите, създава заетост и мобилизира местни и чужди инвестиции. Различните видове туризъм - селски, екологичен, културен - се установиха като дейност създаваща брутна добавена стойност за регионите.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Стимулиране развиването на разнообразни форми на туризъм** - отключване на местния потенциал - възстановяване на културни обекти и създаване на интегрирани туристически продукти; консервация, реставрация и интегриране на недвижими културни ценности /НКЦ/ в съвременната среда и обновяване на музеите чрез създаване на специфични туристически продукти; предоставяне на правата на управление на НКЦ на общините (предвижда се създаване на специализирани органи за опазване към общините - общински фондове "Култура" и обществен съвет за закрила на културното наследство като съвещателен орган към общините); развитие на културни туристически атракции - дейности по реставрация и консервация, социализация на културни паметници, изграждане на съпътстваща туристическа инфраструктура, въвеждане на съвременни форми на експониране и интерпретация; развитие на инфраструктурата за туризъм в защитените територии и развитие на природни туристически атракции; изграждане и развитие туристически атракции за селски, спа/балнео, приключенски и спортен туризъм.
- **Развитие и предоставяне на широколентови услуги** - въвеждане на ИКТ в туристическия сектор, разработване и реклама на регионални туристически продукти, основани на местния потенциал; създаване на обща туристическа интернет страница /портал/ на България; подобряване на информационното обслужване и маркетинга, развиване на специфични информационни услуги за местния бизнес, повишаване на публичността и на прозрачността на процедурите за категоризация на хотелите; осъществяване на мерки за привличането на туристи.
- **Валоризация и популяризиране на недвижими и движими културни ценности** - опазване, закрила, валоризация и социализация на недвижими и движими и нематериални културни ценности, популяризация и реклама;

дейности по реставриране, консервация и експониране на туристически обекти от религиозен характер.

- **Подкрепа за регионалния маркетинг и формирането на регионални туристически продукти** - формиране на регионални продукти, провеждане на пазарни проучвания, разработване на бранд стратегии, маркетингови стратегии за позициониране и осъществяване на промоционални дейности.
- **Създаване на условия за развитие на културни и творчески индустрии** - подкрепа на визуалните изкуства и популяризиране на съвременни форми на художествено изразяване; подкрепа на българското филмопроизводство и филморазпространение.
- **Реализиране на национален туристически маркетинг** - провеждане на комуникационни кампании на вътрешния и на целеви пазари; провеждане на мултинационални кампании по тв и други медии; производство на филми, мултимедийни продукти и иновативни промоционални материали; доразвиване на националния интернет портал и създаване на информационна система и мрежа с регионалните и местни центрове; провеждане на маркетингови проучвания и изследвания; промоционални дейности, насочени към специализирани продукти; разкриване на туристически представителства на водещи пазари.

Подприоритет 3.3 Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда

Укрепването на инфраструктурата е предпоставка за социално и икономическо развитие и подобряване на околната среда в регионите. Развитието на техническа инфраструктура за опазване на околна среда е в съответствие с прилагането на принципите на устойчивото и интегрирано развитие. Чрез подобряване и развитие на базисната инфраструктура, свързана с опазване на околната среда, допринася за осъществяването на стратегическите цели по НСРР и Европа 2020, а именно като подобрява качеството на живот и създава необходимата инфраструктура за развитие на бизнеса в региони и общини.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване качеството и ефективността на водоснабдяването** - увеличаване броя на водоизточници, подобряване качествата на питейните води, подобряване техническото състояние на водопроводните системи.

- **Изграждане и модернизиране на канализационната система и пречистване на водите** - подобряване на екологичното състояние чрез изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ).
- **Оптимизиране събирането на отпадъци и внедряване на съвременни технологии за разделно събиране, компостиране на биоразградимите отпадъци, рециклиране и екологосъобразно обезвреждане** - разработване и прилагане на мерките от програма за предотвратяване образуването на отпадъци, която е насочена към ключовите въздействия върху околната среда, като се взема предвид целият жизнен цикъл на продуктите и материалите; доизграждане на системата от съоръжения, осигуряваща екологосъобразното обезвреждане на цялото количество битови отпадъци, генерирани в страната, и закриване на всички съществуващи депа за отпадъци, които не отговарят на изискванията на нормативната уредба и съвременните технически стандарти; създаване на интегрирана рамка за управление на строителните отпадъци.
- **Интегриране на защитените територии и поддържането на баланс на биоразнообразието** - развитие на мрежата от защитени територии; изграждане на мрежата от защитени зони по „НАТУРА 2000“; разработване и прилагане на планове за действие за застрашени животински и растителни видове; картиране на природни местообитания и на видове; разработване и прилагане на планове за действие за застрашени животински и растителни видове; опазване, поддържане и възстановяване на благоприятното състояние на местообитания, видове и биологичното разнообразие като цяло.
- **Подобряване на екологична инфраструктура** - подобряване на инфраструктурата за събиране и пречистване на отпадъчните води в агломерациите; съхраняване на водни количества и намаляване на последствията от наводненията и риска за околната среда.

Подприоритет 3.4 Подобряване на качеството и осигуряване на достъп до образователни, здравни, социални услуги и културни услуги

Целта на подприоритета е подобряването на социалната инфраструктура на образованието, здравеопазването и социалните услуги. Регионалната и местната инфраструктура за ключов фактор за стимулиране на бизнеса и за изграждане на предпоставки за използване на специфичния регионален потенциал, както и създаване на нови работни места. Реконструкцията и модернизацията на материално-техническа база допринася за постигане на устойчивост и за подобряване на социалната и

икономическа в местните и създават благоприятни условия за живот и регионалните общности.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Модернизиране на образователната инфраструктура в 36 града, които ще изпълняват ИПГВР** - подобряване на образователната инфраструктура (детски градини, училищни сгради, висши училища, спортни съоръжения, оборудване на кабинети, ИКТ и др.); ремонт и оборудване на ученическите и студентски общежития; възстановяване, ремонт, оборудване и строеж на нови младежки домове в страната; ремонт и оборудване на действащите бази за отдих и спорт на учащите се.
- **Подобряване на здравната инфраструктура** - прилагане на иновации за осигуряване на достъпно и качествено здравеопазване; модернизиране на здравната система, изграждане и реконструиране на здравни обекти и осигуряване на медицинско оборудване и технологии.
- **Подобряване на социалната инфраструктура** - подкрепа за десегрегацията на лица от уязвимите групи, живеещи в изолирани в пространствено отношение градски територии.
- **Осигуряване на достъпна физическа среда** - осигуряване на физически достъп до обществени сгради (училища, детски градини, болници, сгради на държавни, културни и спортни институции и др.), жилища, открити пространства и др.
- **Подобряване на културната инфраструктура** - изграждане и обновяване на инфраструктура за разпространение и осигуряване на достъп до културно съдържание като условия за възвръщаемост на вложените усилия и средства; подобряване инфраструктурата на училищата по изкуствата и по културата; използване на иновативни методи и осигуряване на техническо оборудване; подобряване на културната инфраструктура в рамките на ИПГВР.
- **Подобряване на спортната инфраструктура** - създаване на спортна инфраструктура за регионално развитие, съобразно държавната политика за разкриване на нови работни места и с цел предоставяне на качествени безопасни и достъпни спортни обекти и съоръжения.
- **Подобряване на условията за физическото възпитание и спорта и подобряване на здравето и физическото развитие на нацията чрез системни**

физически занимания - осигуряване на условия за подобряване физическата активност на гражданите.

- **Подобряване инфраструктурата на училищата по изкуства и култура** - използване на иновативни методи и осигуряване на техническо оборудване в училищата по изкуства и по култура.
- **Създаване на условия и стимулиране на трудовата географска мобилност на работната сила** - укрепване капацитета на институциите за професионално ориентиране и консултиране; осигуряване на материални стимули за заети лица, започнали работа в друго населено място.
- **Подобряване качеството и ефективността на здравните услуги в общините** - подобряване и развитие на здравната инфраструктура в общините.
- **Подобряване на образователната и младежка инфраструктура** - подобряване на образователната инфраструктура (детски градини, училищни сгради, висши училища, спортни съоръжения, оборудване на кабинети, ИКТ и др.); подобряване на условията за живеене в ученическите и студентски общежития; подобряване състоянието на работещите младежки домове в страната - възстановяване и/или създаване на нови; подобряване на състоянието на действащите бази за отдих и спорт на учащите се и увеличаване броя на работещите такива
- **Намаляване на вътрешно регионалните различия в социалното развитие.**

Подприоритет 3.5 Развитие на научно-изследователските центрове и университетите в районите и обвързването им с нуждите на бизнеса

Целите на подприоритета са да се създадат условия за сътрудничество между науката и бизнеса, което ще улесни адаптацията на младите хора към пазара на труда. Предвижда се да се развият регионални изследователски центрове за създаване на иновации и внедряване на нови технологии, които да дадат тласък за бизнеса в регионите. По-ефективната реализация на научния потенциал в научните организации и университетите ще се постигне чрез намаляване на разпръскването на ресурси и дейности, засилване на координацията и на връзките им с бизнеса. Изграждането на нови технологични паркове, центрове и иновационни клъстери за свързване на

научните изследвания с бизнеса осигурява устойчивост, икономически растеж и конкурентоспособност на местните и регионални общности.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Укрепване на връзките между институциите за образование и регионалния бизнес** - осигуряване на условия за обучение в реална среда за усвояване на практически умения; внедряването на нова техника и технологии в процеса на образование и обучение; улесняване на прехода от образование към пазара на труда; подобряване участието на регионалния бизнес във всички етапи от процеса на обучение чрез развитие на младежки доброволчески дейности сред младите хора; разработване на гъвкави форми на обучение и осигуряване на проходимост в системата на образование и обучение.

Подприоритет 3.6 Развитие капацитета на националните, регионалните и местни власти за стратегическо планиране, подобряване на административните услуги, регионалното управление и публично-частното партньорство

Този подприоритет е в следните направления – развитие на капацитета за стратегическо планиране, подобряване на административните услуги, и публично – частно партньорство. В общините са изградени структури за стратегическо планиране и програмиране, обаче между общините има известен дисбаланс по отношение на административен капацитет. Постигането на добра координация между държавните структури и общини и региони и по хоризонтала между общините и регионите е необходимо условие за подобряване на процеса на стратегическо планиране. Стратегическото планиране и определяне на направленията и приоритетите е основа на регионалната политика и на разпределение на помощта от ЕС при изпълнението на оперативните програми.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Внедряване принципите и практиките на стратегическо планиране** - подобряване на процесите на планиране, програмиране и осъществяване на ефективна регионална координация между инструментите за подпомагане на регионалното развитие; осигуряване на съответствие между стратегиите и плановете за регионално развитие, разработвани по Закона за регионалното

развитие и стратегическите документи за устройствено планиране, изисквани по Закона за устройство на територията; укрепване на институционалния капацитет на Регионалните съвети за развитие (РСР); ефективно и ефикасно осъществяване на координация и взаимодействие при изпълнение на операциите по оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС; укрепване на институционалния капацитет на Областните съвети за развитие.

Подприоритет 3.7 Развитие на трансграничното сътрудничество за мобилизиране потенциала на периферните гранични територии

Трансграничното сътрудничество е средство за насърчаване на инвестициите, за развитието на бизнес и на туризма, за опазването на природните ресурси между периферните гранични региони. По този начин граничните райони ще станат по-привлекателни места за хората, които живеят и работят там, но също така и за инвеститорите. Осъществяването на съвместните проекти и инициативи между периферните гранични региони подобряват качеството на живот и работната среда, достъпа до основните услуги и нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Задълбочаване на трансграничното сътрудничество** между гранични региони за насърчаване на интегрирано регионално развитие между съседни региони от две или повече държави-членки, граничещи по суша или по море, или между съседни гранични региони от поне една държава-членка и една трета държава по външните граници на Съюза, които не са обхванати от други програми по външните финансови инструменти на Европейския съюз.

Подприоритет 3.8 Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество за постигане на стратегическите приоритети на макрорегионално ниво

Междурегионалното и транснационалното сътрудничество стимулира трансфера на опит и практики между публични институции, фирми и неправителствени организации, чрез реализирането на проекти в общ интерес и създаването на

транснационални мрежи в областта на околната среда, транспорта, комуникациите, информационните технологии. Целта е да се постигне устойчивост и икономически растеж, чрез насърчаване на икономическия, културния и социалния обмен. Междурегионалното и транснационалното сътрудничество се насърчава от прилагането на мерките на Дунавската стратегия и на стратегията за Черноморско териториално сътрудничество.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Задълбочаване на междурегионалното сътрудничество** - обмен на опит по тематични цели между партньорите на цялата територия на Съюза за установяване и разпространение на добри практики; обмен на опит за установяване, пренос и разпространение на добри практики в областта на устойчивото развитие на градските и селските райони; анализ на тенденции в развитието по отношение на целите за териториално сближаване и хармонично развитие на територията на Европа чрез проучвания, събиране на данни и други мерки.
- **Задълбочаване на транснационалното сътрудничество** - транснационално сътрудничество на големи транснационални територии с участието на национални, регионални и местни органи, включително морско трансгранично сътрудничество в случаите, които не са обхванати по линия на трансграничното сътрудничество, с оглед постигането на по-висока степен на териториална интеграция на съответните територии, допринасяща за териториално сближаване на цялата територия на Европейския съюз.

Подприоритет 3.9 Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване функциите на малките и средните градове

През последните години европейската политика на сближаване прие нов подход, именно на интегрирано регионално развитие, който обвързва политики за икономическия растеж, конкурентоспособност и опазване на околната среда. Целта е да се подобрят условията на живот като се обнови градската среда и улесни достъпа до публични услуги. Този приоритет е в съответствие с общия приоритет за балансирано и устойчиво териториално развитие и ще допринесе за разработване на проекти и програми за обновяването на градската среда и подобряването

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Изграждане на интегриран градски транспорт** – мерки, насочени към намаляването на емисиите на вредни вещества и достигане на добро качество на атмосферния въздух на територията на цялата страна; мерки, свързани с подобряване и развитие на интегриран градски транспорт; разработване и изпълнение на План за действие за насърчаване навлизането и развитието на устойчив зелен транспорт.
- **Създаване на условия за устойчиво и интегрирано градско развитие в рамките на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие.**
- **Подобряване на градската среда** - въвеждане на нормативите за постигане на устойчива градска среда и агломерации при изготвяне на актуализираните устройствени планове на населените места; възстановяване на съществуващи зелени площи и изграждане на нови за подобряване качеството на атмосферния въздух в градската среда; създаване на паркове и рекреационни зони в градовете, селските райони и районите с потенциал за развитие на туризма; изграждане, възстановяване и въвеждане на ефективно управление на състоянието на уличните настилки, с оглед намаляване на емисиите на прах и шумовите замърсявания.
- **Осигуряване на устойчиво и хармонично устройствено планиране на територията** - създаване на условия за устойчиво и хармонично устройствено планиране; подобряване на градската среда чрез създаване на по-добри условия за инвестиционния процес.
- **Създаване на зони с потенциал за развитие** – мерки за идентифициране и подкрепа на зони с потенциал на икономическо за развитие в рамките на ИПГВР.
- **Подобряване на мрежата от републикански и общински пътища** - подобряване на пътната инфраструктура извън TEN-T мрежата чрез ремонти и построяване на нови пътища (републикански и общински пътища).

Подприоритет 3.10 Подобряване свързаността на регионите в национален и международен план и свързаността с големите градски центрове в съседните страни

Транспортът е много повече от придвижване от едно място до друго: това е ефективна система за постигане на териториална кохезия. Транспортната свързаност допринася за реализиране на икономическия растеж, за устойчивостта и за достъпа до основни услуги. Свързаността на районите и на големите градове вътре в страната подобрява достъпа до транспортните мрежи от автомагистрала и първокласни пътища, осигурява придвижване на хората и мобилност на работната сила.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване на пътната инфраструктура** - планиране и подготовка на инвестиционни проекти за реконструкция и рехабилитация на разпределителните пътища (II клас) и пътища за достъп (III клас), с което ще бъдат подобри транспортно- експлоатационните им показатели, с оглед по-добрата свързаност на регионите и общините; изграждане/подобриение на пътища към национални туристически, исторически и религиозни обекти.
- **Развитие на широколентова инфраструктура** – осигуряване на високоскоростна връзка с Интернет с голяма пропускателна способност в населените места, включително и за селските райони; реализиране на дейности за ефективно интегриране усилията на институциите, предлагащи комунални услуги (ток, газ, вода и др.), с цел понижаване стойността на инвестициите; създаване на обща база данни, цифрова карта на съществуващата широколентова инфраструктура и друга инфраструктура на институциите, предлагащи комунални услуги (ток, газ, вода и др.), и разработване на ГИС-базирана информационна система за планиране и мониторинг на процеса; планиране на бъдещи инвестиционни инициативи за постигане на набеязаните стратегически цели в сферата на широколентовия достъп; провеждане на регулярни консултации с частните оператори, НПО, академичните и научни среди за формиране на обща визия за широколентовия достъп в България; изграждане на широколентов достъп в отдалечени, слабо населени и селски райони; реинженеринг и надграждане на съществуващите широколентови мрежи (държавни и частни) посредством нови технологични решения; изграждане на нови широколентови мрежи от следващо поколение (NGN Networks) посредством модерни технологични решения – FTTH, LTE, сателит и др.; регионални проекти за изграждане на безжичен широколентов достъп в

общините; интегриране на електронно-съобщителната инфраструктура и комуникационните активи на държавната администрация; изграждане на оптична свързаност до общинските административни центрове за получаване на разширена широколентова опорна мрежа с цел технологично осигуряване на електронното правителство.

Подприоритет 3.11 Разработване на трасировъчни планове

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Създаване на кадастрални карти за териториите с предстоящи стратегически инфраструктурни проекти** - приоритетно създаване на кадастрална карта за териториите с предстоящи стратегически инфраструктурни проекти, територии със засилен инвестиционен интерес и за територии, за които това е необходимо по закон; създаване на необходимата нормативна база - Наредба за цифрова едромасщабна топографска карта; осигуряване на предпоставките, необходими за интегрирането на данни за територията на България в европейското пространство; осигуряване на подходяща инфраструктура за мониторинг и публичен достъп до екологична информация.

Подприоритет 3.12 Подобряване качеството на живот в селските райони

Изграждането на местната инфраструктура, предлагането на местни основни услуги, обновяването на селата, както възстановяването и подобряването на културното и природното наследство и ландшафта в селските райони са важни елементи на тяхното устойчиво развитие. Чрез насърчаването на тези дейности ще се подпомогне социалното приобщаване и ще се противодейства на тенденциите за социален и икономически спад и обезлюдяване на тези региони.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни основни услуги и опазването на местното културно и природно наследство** - създаване, подобряване и разширяване на дребна по мащаби инфраструктура, включително в енергия от възобновяеми източници; инфраструктура за отдых, туристическа информация и обозначаване на туристически обекти, по проекти, реализирани от публичните власти;

поддръжка, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата и селския ландшафт и др.

- **Насърчаване публично-частното партньорство за реализация на стратегии за местно развитие** - Подходът за местно развитие „Лидер”, основаващ се на публично-частните партньорства и инициативата „отдолу-нагоре” е изключително полезен за развитието на селските райони, като отчита в пълна степен техните нужди. Основен резултат от дейността на местните инициативни групи ще бъде реализацията на стратегии за местно развитие, чрез мобилизиране на икономическия, социален и екологичен потенциал на територията, като се насърчават всички форми на междутериториално или транснационално сътрудничество.

Приоритет 4: Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси

Реализирането на приоритета ще доведе до подобряване конкурентоспособността на земеделското производство, като същевременно ще гарантира повишаването на степента на устойчиво и ефективно използване на ресурсите в отрасъла. Приоритетните дейности са насочени към структурно балансиране на аграрния отрасъл, преодоляването на технологичното изоставане, повишаване общата производителност, подобряването и опазването на околната среда.

Подприоритет 4.1: Балансирано секторно и структурно развитие на аграрния отрасъл

Структурният и продуктов дисбаланс възпрепятстват конкурентоспособността на българското земеделие. В условията на отворена пазарна икономика и глобализация става все по-трудно да се реализира съществуващият потенциал на отрасъла за развитие на производства, за които са налице благоприятни условия и традиции, както и да се поддържа хранителната сигурност в страната с вътрешни ресурси.

Структурните проблеми в земеделието и по-специално липсата на достатъчно на брой окрупнени и пазарно ориентирани стопанства в определени продуктови направления (като производството на зеленчуци, плодове, месо и мляко) създават сериозни затруднения и на преработвателните предприятия. Последните не могат да реализират напълно потенциала си за висока конкурентоспособност, поради раздробяването на стопанствата и увеличените разходи за доставка на качествена суровина за преработка.

Аграрната политика ще се фокусира върху създаването и поддържането на условия за ускоряване процесите на реструктуриране в отрасъла - окрупняване на дребните фамилни стопанства; установяване на подходящата продуктова структура; баланс между вложени ресурси и резултати, с което се гарантира жизнеспособност и рентабилност на стопанствата, както и се засилват пазарната им ориентация и позиции.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване процеса на консолидиране на земеделските земи (комасация) по собственост** – тъй като комасацията е доброволен и продължителен процес, държавата ще участва в него чрез предоставяне на техническа и финансова подкрепа на проекти за уедряване, включване на държавен и общински поземлени фондове в такива проекти и оказване на експертна помощ.
- **Възстановяване и модернизиране на хидромелиоративната инфраструктура** – конкретните дейности по мярката са свързани с: разработване на нова Национална стратегия за управление на водите в България и актуализиране на действащата законова и подзаконова нормативна уредба в областта на хидромелиорациите; разработване на основни насоки, приоритети и дейности за възстановяване и развитие на напоителната инфраструктура и поливното земеделие в регионите, в които се отглеждат интензивни култури (трайни насаждения и зеленчуци/градинарски култури) за периода до 2020 г.; реструктуриране и подобряване управлението на хидромелиорациите, на стопанисването на изградения хидромелиоративен фонд и подобряване качеството на хидромелиоративните услуги в условията на басейново управление на водите и на глобално изменение на климата; възстановяване и реконструкция на съоръженията за доставка на вода за напояване; възстановяване и реконструкция на съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите; стимулиране пестеливото използване на водата за напояване на земеделските култури с прилагане на водо- и енергоспестяващи технологии и техники (добри практики) и на рационални и икономически обосновани поливни режими на напояваните култури.
- **Преодоляване на структурния дисбаланс в животновъдния сектор** – за преодоляването му ще се търсят промени в политиката на субсидиране в рамките на възможностите, които дава прилагането на ОСП. Ще се стимулира окрупняването на фермите във всеки един от секторите говедовъдство, биволовъдство, овцевъдство и козевъдство, както и увеличаването на средния брой животни в стопанство, като за целта се използват високопродуктивни животни, с доказан произход и качества. В областта на млечното говедовъдство ще продължи да се стимулира започналата специализация и увеличаването на броя на фермите за отглеждане и добив на месо. Наред с това, ще се акцентира и върху развитието на някои традиционни производства като пчеларство, бубарство, отглеждане на зайци. Ще бъдат предвидени схеми за подпомагане на птицевъдството и свиневъдството. Средствата за тях ще бъдат насочени към постигане на изисквания над разписаните в законодателството и пропуснати за фермерите ползи, при постигането им. Държавата ще осигури и подкрепа на

действия за увеличаване на директните продажби на малки количества суровини и храни от животински произход.

- **Насърчаване на равномерното развитие на отделните направления в растениевъдния сектор** – усилията ще бъдат насочени към насърчаване на интензивни производства – зеленчукопроизводство, производство на плодове и ядки. Поради по-малкия обем инвестиции, необходими за осъществяване на производството, оттам и по-високата разходна ефективност, ще бъде стимулирано оранжерийното производство на зеленчуци и по-специално ранното производство от полиетиленови оранжерии, съсредоточено в южните райони на страната. Ще бъдат търсени възможности за финансиране със средства от националния и европейския бюджет за развитие на ранното производство на праскови, киви, черупкови овощни видове и български сортове фъстъци за консумация в южните райони на страната. И през следващите години ще се акцентира върху политиката за развитие на лозаро-винарския сектор, чрез замяна на по-ниско качествени с по-конкурентни винени сортове лозя и въвеждане на нови, по-съвременни техники за тяхното управление. Ще се съдейства за промотирането и популяризиране на българските вина за възвръщане на стари пазари и спечелване на нови в рамките на Общността и трети страни. Ще се прилагат и дейности за подобряване на качеството на произвежданите в България и предлагани на пазара пресни плодове и зеленчуци чрез прилагане на схеми за удостоверяване на качеството в рамките на обвързаното с производството плащане.

Подприоритет 4.2: Модернизирание и технологично обновяване на стопанствата и инфраструктурата в отрасъла. Развитие и ускорено въвеждане на иновациите в земеделската практика.

Независимо от повишената инвестиционната активност в аграрния сектор, технологичното равнище на производството остава ниско. Производителността на труда е около 4 пъти по-ниска от общата за икономиката, което допринася съществено за ниските доходи в селското стопанство (около 40% под средните за страната). Наблюдава се дисбаланс при усвояването на средствата – голяма част от инвестициите са свързани със закупуването на машини, необходими за отглеждане на полски култури и в много малка степен са насочени към нуждите на животновъдството и производството на плодове и зеленчуци – отрасли, които се характеризират с потенциал за развитие, но в същото време са с по-ниско ниво на конкурентоспособност.

За подобряване на икономическите и екологичните показатели на земеделските стопанства, осигуряване на необходимата инфраструктура за развитието на аграрния отрасъл, както и за осъществяване на дейности, насочени към изпълнение на агроекологични ангажименти, през следващите години ще се активизира инвестиционният процес, насочен към модернизиране на производствените структури и внедряване на иновативни решения в земеделската практика.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване на инвестиции в материални и нематериални активи** – подкрепата за стимулиране на инвестиционния процес и модернизация на сектора ще обхваща материални и/или нематериални инвестиции, които: подобряват общата производителност на земеделското стопанство; са свързани с преработката, предлагането на пазара и/или развитието на селскостопанските продукти в обхвата на Приложение I към Договора за създаване на Европейската общност; отнасят се до инфраструктура, свързана с развитието и адаптирането на селското стопанство, включително достъп до земеделска и горска земя, обединяване и подобряване на земи, енергоснабдяване и управление на водите; представляват инвестиции в непроизводствени дейности, свързани с постигане на агроекологичните ангажименти и ангажиментите за опазване на околната среда в горите, запазване на биологичното разнообразие на местообитанията и видовете, както и с увеличаване на привлекателността на районите от Натура 2000 или други райони с висока природна стойност. Особено внимание ще бъде обърнато на подобряване на възможностите за модернизация и трансфер на иновации в малките и средни стопанства, тъй като те не разполагат с достатъчно собствени ресурси и достъпът им до банково кредитиране е силно ограничен. Ще се стимулира значително активизиране на инвестиционните процеси, насочени към постигане на стандартите на Общността по отношение на фито- и ветеринарно-санитарните изисквания, безопасността на храни и фуражи, опазването на околната среда, безопасността и условията на труд и хуманното отношение към животните.
- **Внедряване на иновативни решения и практики в земеделското производство** - ще бъдат насърчавани трансферът на знания, съветите към фермерите и подпомагането на изследователски проекти, като се гарантира по-директно сътрудничество между сектора и научната общност и се установи тясно взаимодействие между научните изследвания и практиката в областта на земеделието. Ще бъдат предприети действия за укрепването

ролята на аграрната наука по отношение създаването на устойчиви сортове растения и породи животни, опазването на биоразнообразието и съхранението на генетичните ресурси, намирането на решения, свързани с постигане на ниски емисии на въглероден диоксид, ефективното използване на ограничените природни ресурси. Ще бъдат създадени стимули за изпълнението на иновативни проекти, които обединяват научни специалисти, земеделски производители, консултанти и други участници, заинтересовани от иновациите в селскостопанския сектор, с оглед повишаване на селскостопанската производителност и устойчивост.

Подприоритет 4.3: Повишаване на професионалната квалификация и информираността на земеделските производители

Един от проблемите в селскостопанския сектор е като цяло ниската образованост на немалка част от заетите в него, допълнително отежнен от непрекъснатия отлив на млади хора.

По-високото образователно ниво на фермерите би подобрило приспособимостта на сектора във връзка с нарастващата нестабилност на земеделските пазари, а също така би повишило капацитета за търсене на нови бизнес-възможности в рамките на селското стопанство и на иновативни производствени техники.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Повишаване на професионалната квалификация и знания на заетите в аграрния отрасъл** – ще бъдат прилагани дейности за трансфер на знания и информация, които да отговорят в по-голяма степен на реалните нужди на земеделските производители, като включват и индивидуално обучение, демонстрационни дейности, краткосрочен обмен на опит и посещения на стопанства. Придобитите знания и информация ще позволят на земеделските производители, собствениците на гори и заетите в хранителната промишленост да повишат своята конкурентоспособност и да използват по-ефективно ресурсите.
- **Предоставяне на консултантски услуги на заетите в аграрния сектор** – ще се поощрява предоставянето на консултантски услуги, насочени към подобряване на икономическата, земеделската и екологична ефективност на стопанствата.

Подприоритет 4.4: Превръщане на земеделското производство в привлекателен бизнес, осигуряващ стабилни и справедливи доходи на заетите в него

Значително по-ниските доходи от земеделска дейност, в сравнение с тези на заетите в други икономически сфери, правят земеделския труд непривлекателен, водят до отказ от земеделска дейност и до влошаване на структурата на заетостта в отрасъла. Аграрният отрасъл създава относително малка част от брутния вътрешен продукт на страната, но има важно стратегическо значение предвид основната му роля да осигурява достатъчно храна и фуражи, така че да се гарантира продоволствената сигурност на населението. Постигането на тази цел се сблъсква с редица предизвикателства, като силната зависимост на земеделското производство от природните условия, нарастващата нестабилност на цените на международните пазари и ниската производителност на земеделския труд.

Подкрепата за доближаване на доходите от селското стопанство до тези от другите сектори на икономиката ще увеличи устойчивостта на производствените структури в земеделието, ще доведе до по-успешно справяне с ценовите колебания, до нарастване на пазарната им сила и конкурентоспособност, както и до получаване на по-справедлив дял от формираната по веригата на производство и реализация на храни добавена стойност.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Продължаване подкрепата на доходите на земеделските производители чрез прилагане на системата за директни плащания.**
- **Преструктуриране на производства в чувствителни от социално-икономическа и демографска гледна точка райони (тютюнопроизводство)** – инструментите за въздействие ще бъдат насочени към подкрепа на местните общности, където тютюнопроизводството е основен поминък. От една страна, ще бъдат създадени предпоставки за устойчиво и ефективно тютюнопроизводство, а от друга – ще се насърчава диверсификацията на земеделското производство и развитието на други стопански дейности (като например прилагането на обвързано с производството подпомагане за отглеждане на животни или трайни насаждения в тютюнопроизводителни общини, попадащи в райони със специфични ограничения).

- **Насърчаване сдружаването на производителите и кооперирането на участниците във веригата за предлагане на земеделски продукти и храни** – обхватът на механизмите включва подкрепата за: по-разнообразен спектър от различни видове сътрудничество с по-широк кръг от бенефициенти, от малки до по-големи икономически оператори за преодоляване на икономическите, екологичните и други отрицателни последици от разпокъсаността; малки икономически оператори за организиране на съвместни работни процеси и за споделяне на оборудване и ресурси, което следва да подпомогне тяхната икономическа жизнеспособност; хоризонтално и вертикално сътрудничество сред участниците във веригата на доставки, както и за насърчаване на дейностите на местно равнище, с което да се стимулира икономически обоснованото развитие на късите вериги на доставки, местните пазари и местните хранителни вериги.
- **Ефективно управление на рисковете в земеделието** – държавата ще приложи мерки, насочени към подпомагане на селскостопанските производители при управление на най-разпространените рискове, с които те се сблъскват.
- **Насърчаване развитието на биологичното земеделие** – ефективно използване на европейските земеделски фондове по Първи и Втори стълб на Общата селскостопанска политика, както и на средствата от държавния бюджет за финансиране на дейности, свързани с разнообразяване на земеделското производство в районите на страната, застрашени от обезлюдяване. Подпомагане на производителите в идентифицирането и разработването на нови пазари на биологична продукция. Създаване на схеми за стимулиране на биологично земеделие (в т. ч. устойчиво събиране на диворастващи плодове, билки и гъби), съчетано с екотуризъм.
- **Прилагане на програми за промотиране на земеделски и хранителни продукти на пазарите на Европейския съюз и трети страни** – активно насърчаване на налагането на международните пазари на традиционни продукти с високо качество.

Подприоритет 4.5: Устойчиво използване и управление на природните ресурси

Опазването, възстановяването и подходящото управление на природните ресурси, традиционния ландшафт и биоразнообразието са сред главните цели, свързани с устойчивото развитие на селските райони в България.

С оглед намирането на решения и възможности за производството на по-големи количества селскостопанска продукция при по-ефективно оползотворяване на наличните ресурси, политиката има за цел насърчаване на иновациите, въвеждането на нови технологии и практики в селското стопанство, които да допринасят за задоволяване на увеличаващото се търсене на хранителни продукти и на възобновяеми селскостопански суровини по начин, щадящ и съхраняващ околната среда.

Селскостопанското производство е силно зависимо от климатичните промени, но в същото време представлява съществен фактор, влияещ върху природните и климатични условия.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване на земеделските производители да предоставят екологични услуги и услуги, свързани с климата** – подкрепата ще бъде насочена към отделни или групи земеделски производители, които доброволно се задължават да извършват дейности, състоящи се от един или повече многогодишни ангажименти за агроекология и климат по отношение на земеделска земя. В рамките на Първи стълб на ОСП ще се предоставя подкрепа за прилагане на задължителни едногодишни практики, насочени към разнообразяване на културите, поддържане на постоянни пасища и приоритетни екологични площи. Селскостопанските производители ще бъдат насърчавани да преминават към или да поддържат биологично земеделие. Ще продължи прилагането на дейностите за ефективно управление на области от Натура 2000 и за преодоляване на недостатъци в районите на речни басейни, произтичащи от прилагането на Директива 2000/60/ЕО (Рамкова директива за водите) в областта на политиката за водите.
- **Поддържане на земеделските дейности в райони с природни или други специфични ограничения** – механизми за подкрепа и насърчаване на земеделските производители в планинските или в други райони с природни

или други специфични ограничения, да продължат да упражняват своите земеделски дейности.

- **Поддържане и съхраняване на горските ресурси** – подкрепата ще бъде насочена към борбата с ветровата и водна ерозия, с опустиняването и неблагоприятните последици от затоплянето на климата. Ще се стимулира въвеждането на превантивни мерки за предпазването на горите от пожари, възстановяването на горските масиви и осъществяването на залесителните дейности с оглед увеличаване площите, използвани по устойчив начин, преобразуване на нискокачествената изоставена земя в гори, намаляване на почвената ерозия и подобряване на водния баланс.

Подприоритет 4.6: Създаване на конкурентоспособен рибарски сектор, осигуряващ устойчиво управление на рибарството и аквакултурите

Значителното изоставане на България по отношение на технологиите и научните изследвания в областта на рибарството и аквакултурата спрямо други държави-членки поставя пред сектора необходимостта от реорганизация и модернизация с оглед постигане на европейските стандарти. Само по този начин той може да остане конкурентоспособен и да се развива устойчиво.

Сектор „Рибарство” (включващ и преработката на риба) има относително малък дял в създавания в страната брутен вътрешен продукт, но въпреки това осигурява висока работна заетост на регионално равнище, особено в крайбрежните райони. България се характеризира с липса на иновации, стари производствени инсталации и риболовен флот, незадоволителна пристанищна инфраструктура, както и недостатъчно използване на научните достижения и новите технологии. Налице е малко видово разнообразие и изтощаване на рибните запаси, водещо до намаляване на уловите, спад на доходите и загуба на работни места в рибарските области.

Аквакултурата е сектор, чийто икономически обхват предоставя възможност за създаване на нови икономически ниши, като заетост, по-ефективно използване на местните ресурси и възможности за инвестиции в производството и следва да бъде водещ в устойчивото развитие. С помощта на модерни изследвания и технологии аквакултурата трябва да се превърне в съвместима с околната среда промишленост. Прилагането на високи стандарти би довело също така до подобряване на имиджа на сектора на аквакултурата и до улесняване на неговия достъп до пазарите.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Модернизиране на флота, въвеждане на иновационни технологии в производството на аквакултури и рибопереработката** – ще бъдат въведени системи за контрол на качеството и безопасност на продуктите, ще бъде подпомогано разработването и усвояването на потенциални пазарни ниши, ще се стимулира разнообразяването на дейностите чрез развитие на риболовен туризъм, като се прилага подходът на предпазливост при опазването, управлението и използването на рибните запаси.
- **Осигуряване и управление на надеждни икономически, биологични и научни данни за сектора** – с оглед осигуряването на надеждни и изчерпателни научни данни за състоянието на рибните ресурси, ще продължат да се изпълняват Национални програми за събиране на данни, които се съфинансират със средства от ЕК.
- **Опазване и ефективно управление на рибните ресурси** - ежегодно разработване на годишни планове за зарибявания и други инициативи за подпомогане на устойчивото развитие на рибните ресурси и за научно-изследователските дейности. Ще се прилага ефективна система на контрол, инспекции и правоприлагане, включително борба срещу незаконния, недеклариран и нерегулиран риболов, в т.ч. и посредством разработването и прилагането на Годишна програма за контрол в рибарството.

Подприоритет 4.7: Постигане на високо ниво защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните чрез прилагането на интегриран подход на контрол по цялата хранителна верига.

Устойчивият растеж на земеделското производство се основава на производството не само на достатъчни по количество, но и с определено качество и степен на безопасност храни. В този смисъл, с осъществяването на единен контрол по цялата хранителна верига, основан на оценка на риска, се гарантира високо ниво на доверие в потребителите.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осъществяване на интегриран контрол по безопасността и качеството на храните, обхващащ всички звена и етапи от хранителната верига** – ще се гарантира прилагането на най-добрите европейски практики и високи стандарти в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др. Особен акцент ще се постави върху осъществяването на строг контрол на дейността на обектите за производство, съхранение и търговия с храни за предотвратяване на измамите от страна на производителите, предлагане на некачествени продукти на пазара и заблуда на потребителите. За осъществяването на координиран контрол по цялата хранителна верига, през следващите години ще бъдат реализирани необходимите инвестиции за изграждане на нови и модернизация на съществуващи гранични инспекционни пунктове. Ще бъдат преакредитирани съществуващите лаборатории в структурата на Българската агенция по безопасност на храните, с оглед въвеждане на нови методи за анализ на показатели и осигуряване на прилежащото оборудване за изследвания, свързани със състава и качеството на храните.
- **Гарантиране здравето на животните и хуманно отношение към тях** – на базата на опита на съществуващите в Европейския съюз „ветеринарни фондове” ще се приложат механизми за здравеопазване на животните, съобразени със специфичните особености на България. Ще бъде създаден работещ механизъм за поделение на разходите в областта на здравеопазване на животните между компетентните органи и заинтересованите лица (асоциации, животновъди, търговци), особено в ситуация на финансова криза.

Приоритет 5: Подкрепа за развитие на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания

Реализирането на приоритета ще допринесе за повишаване конкурентоспособността на българската икономика и реструктурирането ѝ в икономика на знанието, базирана на устойчив растеж и възможности за справяне с външните шокове. Приоритетните дейности са насочени към повишаване производителността на труда, повишаване броя на заетите във високотехнологичните отрасли, нарастване износа на високотехнологичните продукти, привличане на инвестиции в отрасли с висока добавена стойност и повишаване ролята на науката за развитие на обществото и за решаване на значими социално-икономически проблеми.

Подприоритет 5.1: Развитие на човешкия ресурс за нуждите на иновативните предприятия

Основен проблем на трудовия пазар у нас е несъответствието между предлагането и търсенето на работна сила със съответната квалификация. Също така, държавата и бизнесът не предоставят стимули за наемане, пълноценно използване и задържане в страната на висококвалифицираните специалисти, в частност научните кадри. Страната изостава съществено по отношение на показателите за заетост и ефективност в сравнение с водещите европейски икономики. Решаването на тези проблеми изисква формулирането и незабавното прилагане на адекватни мерки с оглед постигането на видими ефекти в средносрочен план.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Стимулиране на партньорството между иновативните предприятия и носителите на иновативния потенциал** – насърчаване на повишаването на квалификацията на заетите в иновативни предприятия лица; подкрепа за предприятията, приемащи докторанти, специализанти/стажанти (висше и средно образование) и млади учени; подкрепа докторанти, реализиращи теми в полза на предприятията; насърчаване наемането на висококвалифицирани лица в иновативни предприятия; подкрепа на иновативни предприятия за подготовка и наемане на специализирани кадри.

- **Създаване на заетост и повишаване на квалификацията в иновативните предприятия** – оказване на финансова и друга подкрепа, осигуряване на специализирано обучение на новоназначени служители по проекти, сертифицирани по Закона за насърчване на инвестициите и по ОП "РЧР".
- **Обучение в предприемачески умения и предприемаческа култура сред ученици и младежи** - подкрепа на академични и други организации (ВУЗ, НПО) за създаване на "учебни компании" за обучение в предприемачески умения на младежите в средните и висши училища; подкрепа за създаване на Центрове по предприемачество във висшите училища.
- **Създаване на възможност за информиран професионален избор за младите хора** - подкрепа за изграждане на национална комуникационно-информационна мрежа за реалните и бъдещи потребности на икономиката от квалифицирани кадри.

Подприоритет 5.2 Изграждане на научна и иновационна инфраструктура

Въпреки недостатъчните инвестиции в научни изследвания в периода на прехода, България все още разполага с добра научна инфраструктура (университети и научни организации), която може да бъде използвана като база за развитие на иновативния потенциал на икономиката. Към настоящия момент липсва иновационна среда, стимулираща сътрудничеството между бизнеса, от една страна, и сектора на научните изследвания, от друга. Това затруднява технологичното развитие на икономиката, като пречи на технологичния трансфер, възпрепятства възможностите за адекватно финансиране на научната дейност, в т.ч. и от частния сектор и спъва развитието на самата наука. Основен проблем пред развитието на иновациите е фактът, че се изискват относително големи по размер първоначални капиталовложения, които бизнесът и университетите у нас нямат стимули и възможности да извършат, въпреки че тяхната възвращаемост в средносрочен и дългосрочен план е много висока.

Реализацията на подприоритета изисква продължаването на процеса на изграждане и развитие на вече съществуващи елементи на научната и иновационна инфраструктура. Също така, следва да се осигури нормативната и институционалната среда, които да благоприятстват притока на свежи инвестиции в сектора както по публичен, така и по частен път, в т. ч. и по линия на публично-частните партньорства.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Създаване на адекватна бизнес среда и подпомагане на бизнеса при инвестиране в научно-изследователска и иновационна дейност и инфраструктура** – осигуряване подкрепа за осъществяване на устойчив инвестиционен процес в предприятията и изследователските организации в научно-изследователска и иновационна дейност и инфраструктура; създаване на предпоставки за ускоряване на трансфера на знание, насърчаване партньорството между елементите на триъгълника на знание; създаване и развитие на индустриални зони по ЗНИ и ОПРР.

Подприоритет 5.3 Развитие и усъвършенстване на нормативната база

Като цяло нормативната база, регулираща отношенията в областта, изостава от съвременните европейски и световни тенденции и стандарти. Необходимо е законотворческият процес да се оптимизира, така че адекватно да отговори на предизвикателствата в това отношение.

Подобряването на регулаторната рамка е от особено значение за участниците в иновационните процеси. Въвеждането на установените във водещата международна практика принципи на съвременната правна материя, третираща тази проблематика ще гарантира предвидимостта на държавната политика и ще създаде условия за развитие на бизнеса, при добро партньорство и координация между институциите. Ще се осигури устойчивост на политиките, въвеждане на ефективна организация и управление на научните и иновационни процеси между всички субекти на националната научна и иновационна системи, които включват мониторинг и оценка на последващо въздействие върху системите.

Предвидените промени и нововъведения в нормативната база ще дадат възможност за ефективно сътрудничество на следните групи:

1. Представители на бизнеса – малки и средни предприятия, големи компании, високотехнологично фирми, филиали на мултинационални компании в България, новостартиращи малки иновативни предприятия, спин-оф формирания, иновативни кълстери, които създават условия за внедряване в практиката на собствено или адаптирано технологично знание и иновативни разработки; чужди инвеститори, които влагат капитал в изследователска и иновационна инфраструктура и нови технологии, насочени към приложение

в рамките на националната икономика, и на тази основа създават условия за привличане на висококвалифициран персонал в страната;

2. Научноизследователски звена (включително БАН и ССА) и висши училища като създатели на ново знание и важна интегративна част на т. нар. „триъгълник на знанието: образование-изследвания-иновации”;
3. Представители на посредническите организации, независимо от статута и формата, под която са създадени – технологични паркове, бизнес инкубатори, центрове за трансфер, центрове по предприемачество, иновационни и информационни центрове, бизнес асоциации и други;
4. Представителите на регионалните и местните власти следва да развият капацитет, така че мерките за насърчаване на иновациите да намерят успешно приложение в рамките на регионалните икономики и на тази основа да формират качествено нов тип конкурентни предимства;

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Иновационна и инвестиционна среда** - приемане на Закон за иновациите; разработване на Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2013 – 2020 г. Законът за иновациите е насочен към уреждането на обществените отношения, свързани със: съгласуване на политиките за развитие на образованието, науката, технологиите и иновациите; осигуряване допълняемост между източниците за финансово стимулиране на иновациите; определяне правата и задълженията на органите и лицата, които провеждат държавната политика в областта на иновациите; гарантиране устойчивост на реализираните мерки в подкрепа на иновационната активност на предприятията. Иновационна стратегия за интелигентна специализация (2013-2020) е едно от задължителните предварителни условия за планиране на средствата по оперативните програми за следващия програмен период 2014-2010 г. Приемането на нова стратегия, съобразена с актуалната международна икономическа среда, отчитаща спецификата на българското развитие и нуждите на бизнеса, ще гарантира провеждането на ефективна иновационна политика, планиране и насочване на средствата от националния бюджет и европейските фондове в сектори с най-голяма перспектива за интелигентен растеж.

Подприоритет 5.4 Повишаване на конкурентоспособността на предприятията

Конкурентоспособността на предприятията представлява техният потенциал за постигане на висока производителност. Този потенциал се основава на творчески подход към човешките, капиталовите и материалните ресурси. Конкурентоспособността намира израз във висока рентабилност и растеж на производството, в реализацията на продукцията както на вътрешния, така и на международните пазари, както и в успешното справяне с конкурентния натиск.

Реализацията на подприоритета предполага развитието на три основни фактора за конкурентоспособност – достъп до финансиране, иновационна активност и използване на информационни и комуникационни технологии.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Създаване и поддържане на благоприятна иновационна среда** - насърчаване на инвестициите на предприятията и изследователските организации в научно изследователска и иновационна дейност, ускоряване на трансфера на знание, насърчаване партньорството между елементите на триъгълника на знание; насърчаване на инвестициите в индустрията и във високотехнологични производства и услуги; насърчаване разработването на нови бизнес модели за МСП, насърчаване на цифровизацията на процесите и използването на ИКТ в предприятията, насърчаване внедряването на нови продукти и технологии.
- **Ефективно използване на финансовите инструменти за стартиране и растеж на предприятия** - подобряване достъпа до финансиране чрез финансовите инструменти JEREMIE, НИФ, ФНИ и др.
- **Подобряване на условията за инвестиране** - проактивен инвестиционен маркетинг за привличане на инвеститори от целеви сектори и държави.

Подприоритет 5.5 Засилване на участието на предприятията и научните организации в международни иновационни мрежи

Участието на българските предприятия в международни проекти и програми е възможност за натрупване на опит за взаимодействие и сътрудничество с партньори от

различни страни и е предпоставка за по-лесно излизане на международни пазари и справянето им с конкурентния натиск.

Българското правителство ще продължи подкрепата си за научни организации, държавни и предприятия за участие в международни иновационни мрежи (с постоянно действие – за целия програмен период).

Участието на България в международни иновационни мрежи ще гарантира възможността за интернационализация на дейността на предприятията и научните организации.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Интернационализация на иновационния процес** – осигуряване дейността по участието на предприятията и научните организации в европейски инициативи и програми в областта на научните изследвания и иновациите.

Приоритет 6: Укрепване на институционалната среда за висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса

Осъществяването на приоритета предполага постигането на три основни цели. Първата е насочена към повишаване устойчивостта и ефективността на институционалната среда, което е от ключово значение за качеството и ефективността на предоставяните публични услуги. Оптимизирането на институциите се очаква да създаде условия за формулиране и приложение на политики, насочени към повишаване на конкурентоспособността на образованието и обучението, подобряване достъпа до качествено здравеопазване и социално включване. Благоприятната институционална среда, възможностите за кариерно развитие и заплащането според демонстрираните резултати, ще създадат условия за качествена заетост както в публичния, така и в частния сектор.

Втората цел е свързана със създаването на благоприятна бизнес среда за повишаване конкурентоспособността на икономиката. Намалването на административната тежест, въвеждането на електронни услуги и по-широкото прилагане на принципа на „мълчаливото съгласие“ ще намалят значително времето и разходите, които бизнесът отделя, за да удовлетвори изискванията на администрацията. Свързването на административните регистри чрез системи за управление на електронно съдържание и достъпът до тях по електронен път ще намалят или изцяло ще премахнат дублирането на изискваните документи, ще спестят време и разходи за бизнеса и гражданите.

Третата цел е свързана с постигането на ефективно управление на финансовите ресурси. Подобреният институционален капацитет и повишената ефективност на публичните услуги ще спестят финансови ресурси, които могат да бъдат пренасочени към изграждане на инфраструктурни мрежи и здравословна околна среда за населението. Бюджетирането, ориентирано към резултати, ще гарантира ефективно планиране, последователност в действията, оптимално изразходване на финансовите ресурси и ефикасен контрол при изграждането на инфраструктурните мрежи и осигуряването на качествена и здравословна околна среда.

Подприоритет 6.1: Подобряване на институционалната среда

Подобряването на институционалната среда е предпоставка за повишаване на ефективността на публичните услуги. Подприоритет 6.1 е насочен към оптимизиране на структурата и функциите на администрацията, разпределението на отговорностите на различните нива, отговорното ѝ отношение към околната среда и осигуряване на равноправен достъп до публични услуги, с цел повишаване качеството на управлението.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Постигане на гъвкава и адаптивна структурата на администрацията, която да отговаря на динамичните промени в средата и на прилаганите политики** - провеждане на периодични функционални прегледи на всички администрации на всеки три години с оглед освобождаването им от неприсъщи и неактуални функции и фокусиране на държавните институции върху приоритетните дейности.
- **Разширяване на обхвата на обществени услуги, предоставяни от частния сектор и НПО** – оценяване на възможностите на държавата относно предоставяните публични услуги; фокусиране върху дейности, присъщи за публичния сектор; дефиниране на обществените услуги, които няма да бъдат предоставяни от държавата и ще бъдат трансферирани към частния сектор.
- **Предоставяне на интегрирани услуги от териториалните звена на централната администрация** - реформиране на териториалните звена на централната администрация с оглед постигане на единна интегрирана структура на териториално ниво за всяко министерство и намаляване на броя на заетите в администрацията.
- **Децентрализация** – поетапно прехвърляне на функции от централната власт към местното самоуправление и същевременно увеличаване на собствената приходна база на общините чрез предоставяне на нови приходоизточници.
- **Реформа на областно ниво на управление** – оптимизиране на броя на областите до не повече от 12; повишаване на капацитета на областната администрация за провеждане на регионална политика и за осъществяване на държавно управление по места; обвързване на политиката с процеса на планиране и програмиране на усвояването на средствата от ЕС.
- **Изграждане на администрация, ангажирана с опазване на околната среда** – разширяване на използването на електронни форми на комуникация и въвеждане на „зелени инициативи“ като използването на рециклирана хартия, разделното събиране на отпадъци и др.;
- **Осигуряването на равен достъп до административни услуги на хора в неравностойно положение** - реализиране на инициативи като подобряване на физическия достъп до административните сгради, създаване на мобилни групи от служители и др.

Подприоритет 6.2: Администрация на знанието

Подприоритетът е насочен към изграждането на по-добре подготвена, мобилна администрация, с възможности за кариерно развитие, оперираща в благоприятен организационен климат.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Разработване на Стратегия за развитие на човешките ресурси в администрацията** – реализиране на инициативи за стимулиране на навлизането на млади и квалифицирани специалисти в администрацията; внедряване на системи, чрез които да се осигури приемственост в работата, като по-опитните служители ще предават своите знания и умения на по-младите си колеги.
- **Привличане и задържане в администрацията на високо квалифицирани специалисти** - въвеждане на механизми за гарантиране на кариерно развитие и на заплащане, съответстващо на приноса на отделните служители; разработване на система за планиране и оценка на нуждата от специалисти в администрацията; модернизиране и усъвършенстване на методите за подбор; развитие на стажантски програми за създаване на стабилна връзка между университетите и администрацията.
- **Постоянно развитие и обогатяване на професионалните качества и умения на държавните служители** – укрепване на капацитета на Института по публична администрация (ИПА) с цел създаване на капацитет за трансфер на добри практики; превръщане на ИПА в информационен център и генератор на идеи за развитие на държавната служба и подобряване структурирането на администрацията; фокусиране на програмите за обучения върху повишаване на експертните познания на служителите, както и върху развитие на уменията им за работа с новите технологии; въвеждане на практики за осъществяване на неформално обучение, самостоятелно учене и споделяне на знания в работна среда, по-интензивно използване на онлайн формите на обучения и заимстване на добри практики от частния сектор (сфери на ученето през целия живот).
- **Насърчаване и стимулиране на мобилността на държавните служители** – постепенното въвеждане на задължителна мобилност сред висшите държавни служители; създаване на условия за развитие на тяхната управленска компетентност.

Подприоритет 6.3: Администрация, ориентирана към постигане на резултати

Подприоритетът е насочен към изграждането на оптимална като брой и качество администрация, ориентирана към конкретни резултати. Тези резултати следва да се базират на точно и последователно стратегическо/тактическо планиране и се постигат чрез прилагане на принципите на доброто управление.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване на управлението на административните структури и звената в тях** – поетапно въвеждане на системи за управление на изпълнението в държавните институции.
- **Създаване на единна практика за стратегическо планиране в администрацията** – законово регламентиране на процеса на стратегическо планиране и управление до 2015 г.; изграждане на връзка между стратегическите документи, целите на административните структури, на звената в тях и на отделните служители; създаване на система за оценка на изпълнението на заложените цели на всички нива.
- **Резултатно ориентиран държавен бюджет** – планиране и изпълнение на държавния бюджет на базата на отделни програми, насочени към конкретни резултати (цели) на бюджета; провеждане на ежегодни прегледи на ефективността и ефикасността на всяка програма от страна на Министерство на финансите и публикуване на резултатите от тези прегледи в интернет.
- **Изграждане и развитие на система за идентифициране на съществуващи и потенциални рискове в работата на администрацията** – разработването на система за оценка и управление на риска.
- **Ефективно намаляване на администрацията с 20% до 2020 г., с цел оптимизиране на дейността и по-ефикасно използване на ресурсите** – оптимизиране на работните процеси и правилно разпределение на ресурсите за тяхното осигуряване чрез разработване и въвеждане в практиката на модел на Общата рамка за оценка (CAF) в централната администрация и общините, както и чрез разработване и въвеждане в практиката на системи за самооценка на общинско ниво.

Подприоритет 6.4 Администрация, ориентирана към потребителите

Подприоритетът е насочен към изграждането на нова философия на предоставянето на услуги, която поощрява саморегулацията и разчита в по-широк мащаб на партньорство с гражданите, бизнеса и неправителствените организации. Публичните услуги ще са стандартизирани, унифицирани, прозрачни и ще отнемат по-малко време на гражданите и бизнеса.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Намаляване и постепенно премахване на усложнените процедури по предоставяне на услуги** – извършване на постоянен преглед на съществуващите процедури по предоставяне на услуги; установяване на действащ механизъм (в краткосрочен план) за диалог между администрацията, потребителите на тези услуги и експерти от неправителствения сектор за съкращаване на техните срокове при обслужването и намаляване на административната тежест; разширяване на полето на принципа на мълчаливо съгласие.
- **Намаляване на административната тежест с до 45% до 2015 г. и с допълнителни 15% до 2019 г.** - преглед на всички регулаторни режими, установени със специален закон, с особено внимание към онези, които се различават от общите правила; подобряване на качеството на законодателството по отношение на режимите; инициативи за подобряване на съответните наредби на общинско ниво чрез механизмите на Съвета за административна реформа; пълен преглед на услугите, предоставяни от местната власт (до 2013 г.); стандартизиране и унифициране на изискваните от общините документи и процедурите по предоставяне на услуги за бизнеса чрез механизмите на САР; обхващане на всички 264 общини от унифицираните стандарти; разширяване на използването на електронното управление; улесняване на условията за стартиране на бизнес чрез намаляване на изискуемите документи и времето за започване на дейност; въвеждане на инициативи за предоставяне на втори шанс; облекчаване и ускоряване на процедурите по несъстоятелност.
- **Въвеждане на разходно ориентирани такси за услугите** - въвеждане на обвързани с разходите такси за органите на централната власт до края на 2012 г., а до 2015 г. и за тези на органите на местната власт и органите, на които по силата на специален закон е прехвърлена дейност за регулация и/или контрол.

- **Въвеждане на практиките на интелигентното регулиране за МСП** – прилагане на принципа “Мисли първо за малките”, както и на принципите на Акта за малкия бизнес за подпомагане на МСП; въвеждане на нормативно изискване за задължителна оценка на въздействието на регулациите върху малките и средните предприятия („МСП тест”).
- **Оптимизиране на процеса на законотворчество** - ревизиране на остарелите актове и такива, издадени от вече несъществуващи органи (в краткосрочен план); разширяване на гражданското участие в законотворчеството; институционализиране на оценката на въздействието на новото законодателство и политики и изграждането на трайна практика в администрацията за прилагането им (в периода до 2020 г.).
- **Въвеждане и утвърждаването на комплексното административно обслужване** – създаване на базисен модел за интегриране на услуги, предоставяни от различни администрации (до 2013 г.); предлагане на 10 нови интегрирани административни услуги (до края на 2013 г.) и увеличаване на броя им до 100 (до 2020 г.); създаване на единни териториални центрове (в средносрочен план) за предоставяне на информация и услуги на гражданите както от общините, така и от териториалните звена на централната власт.
- **Въвеждане и разширяване на електронното управление, предоставяне на всички услуги и по електронен път** - въвеждане на информационни и комуникационни системи от държавните институции, насочени изцяло към потребителите; изграждане и прилагане на единен информационен модел в администрациите; цифровизация на администрациите чрез въвеждане и използване на бази от данни, преминаване изцяло към електронни регистри и регистърно производство, моделиране на процесите за обмен на информация, формиране на комплексни електронни административни услуги, постигане на „свързана администрация”; въвеждане на съвременни решения за оптимизиране на информационните и комуникационните ресурси чрез отдалечен достъп до споделени ресурси, в това число и централните за данни в държавната администрация; преминаване към електронен документооборот в и между администрациите на всички нива.

Приоритет 7: Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост

Приоритетът допринася за изграждането на инфраструктурни мрежи, осигуряващи оптимални условия за развитието на икономиката, повишаването на енергийната ефективност и конкурентоспособността. Интегрирането на българската енергийна система с тази на съседните страни повишава енергийната сигурност, увеличава отвореността на икономиката, създава нови възможности за международна търговия и увеличаване на приходите от транзит на енергия и енергийни ресурси. Прилагането на последователни действия за адресиране на промените в климата допринася за постигането на качествена и здравословна околна среда за населението.

Подприоритет 7.1: Гарантиране на енергийната сигурност на страната

Основният доставчик на страната на енергийни ресурси е Руската Федерация – по отношение на природен газ, ядрено гориво, нефт. Разнообразяването на източниците и маршрутите за доставка на природен газ е важно за националната сигурност и енергийната независимост на страната, елемент на които е изграждането на адекватна енергийна инфраструктура. Чрез достъпа до алтернативни източници и маршрути за внос ще се създадат възможности за постигане на по-конкурентни условия при вноса на природен газ от страни, добиващи природен газ, като страните от Каспийския регион и Мала Азия, както и от Алжир, Египет, Либия, Катар и др. Чрез проектите за междусистемни връзки ще се подобри сигурността на газовите доставки за България, ще стане възможно ползването на терминали за втечнен и за сгъстен природен газ и по този начин ще се избегнат негативните ефекти за националната икономика от потенциални кризи, свързани с пълно или частично прекъсване на доставките от единствения за момента източник.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Диверсификация на източниците и маршрутите на енергийните доставки** – изграждане на: междусистемна газова връзка България-Гърция със срок 2013 г.; междусистемна газова връзка България – Румъния (Русе – Гюргево); междусистемна газова връзка България-Турция със срок 2013 г.; междусистемна газова връзка България-Сърбия срок 2015 г.; Газопровод

„Набуко“ ; проект „Южен поток“; регазификационен терминал за втечен природен газ (LNG), чрез когото да се доставя природен газ за България и за трети страни, който се очаква да започне през 2013 г.; проект за доставка на компресиран природен газ (CNG) от Азербайджан през Грузия и Черно море до българското крайбрежие; разширяване на съществуващото газово хранилище в „Чирен“ от 0.45 млрд. куб. м. на 0.7-1 млрд. куб. м. и изграждане на нови хранилища.

- **Осигуряване на нови източници на енергийни ресурси с цел намаляване на енергийната зависимост от внос** - насърчаване на геоложки проучвания за нови конвенционални и неконвенционални находища на нефт и газ.
- **Прилагане на стратегически подход към новите енергийни мощности** - институционална подкрепа и мониторинг на проекти със стратегическо значение за енергийната сигурност, включително и с инвестиции в нови производствени мощности (необходими за балансиране на производството от вятърните и соларните централи); институционална подкрепа и мониторинг на проекти за изграждане на нови и/или заместващи мощности на местни въглища при задължително използване на съвременни високоефективни и нискоемисионни технологии с улавяне и съхранение на CO₂ , включително технологии за разработване и усъвършенстване на енергийната система.

Подприоритет 7.2: Достигане на 16% на енергията от възобновяеми източници в брунтото крайно потребление на енергия, установена с Директива 2009/28/ЕО за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници

България разполага със значителен потенциал от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ). Стимулирането на този тип инвестиции би разнообразило енергийния микс в страната и допринесло за намаляване на вноса на първични енергийни ресурси и забавяне на процеса на изчерпване на местните енергийни суровини. Националната задължителна цел, която България трябва да постигне е 16% от общото крайно потребление на енергия в страната през 2020 г. да бъде от ВЕИ, като страната получава най-ниското допълнително увеличение (6.4%), спрямо останалите държави-членки. От секторните цели единствено тази за потребление на ВЕИ в транспортния сектор е задължителна – 10-процентов дял на ВЕИ в транспортното потребление до 2020 г.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване на инвестициите в технологии за производство и потребление на енергия от ВИ в предприятията** – създаване на гъвкави финансови инструменти и схеми за подпомагане на производството и потреблението на енергия от възобновяеми източници и биогорива, както и използване на вече съществуващите; преференциални цени за електрическата енергия от ВИ; предоставяне на гарантиран достъп до преносната и разпределителните електрически мрежи; гарантиране на преноса и разпределението на електрическата енергия, произведена от ВИ, при спазване на критериите за сигурност; осигуряване изграждането на необходимата инфраструктура и електроенергийни мощности за регулиране на електроенергийната система; предоставяне на приоритет при диспечирание на електрическата енергия от ВИ; задължително изкупуване на електрическата енергия, произведена от ВИ, за определения от ЗЕВИ срок.
- **Стимулиране на децентрализирано производство на енергия за отопление и охлаждане от ВИ** - насърчаване производството на топлинна енергия и на енергия за охлаждане от възобновяеми източници (подпомагане и реализиране на проекти за изграждане на топлопреносни мрежи в населени места; подпомагане на проекти за изграждане на малки децентрализирани системи за топлинна енергия и/или енергия за охлаждане; Присъединяване на обекти за производство на топлинна енергия от възобновяеми източници към топлопреносната мрежа и изкупуване от топлопреносното предприятие на произведената от друг производител топлинна енергия.); насърчаване производството на газ от възобновяеми източници (Предоставяне на гарантиран достъп до преносната и разпределителните мрежи; гарантиране на преноса и разпределението на газ, произведен от ВИ; недопускане на дискриминация по отношение на газ от ВИ при определянето на такси за пренос и разпределение по преносна или разпределителна мрежа; публикуване от операторите на газопреносната и газоразпределителните мрежи на тарифите за присъединяване на обекти за производство на газ от възобновяеми източници; задължително изкупуване на газ от ВИ със сертификат за качество и налягане по преференциални цени).
- **Стимулиране на инвестициите в производството и потреблението на енергия от ВИ в домакинствата** – въвеждане на облекчени административни процедури при присъединяването на малки мощности за производството на енергия от ВИ в бита и малките и средни предприятия;

изпълнение на законовите изисквания (ЗЕВИ)¹, в новите и съществуващите сгради за обществено обслужване, в които се извършват реконструкция, основно обновяване, основен ремонт или преустройство, да се спазват стандартите за жилищни сгради с нулево потребление на енергия или покривите на тези сгради да се използват за инсталации за производство на енергия от възобновяеми източници², като най-малко 15 на сто от общото количество топлинна енергия или енергия за охлаждане, необходима за сградата, да бъде произведено от възобновяеми източници; Въвеждане на стимули за ефективност на отоплителни уреди/инсталации, работещи с биомаса; прилагане на облекчените процедури от ЗЕВИ за изграждане на малки енергийни мощности от ВИ в бита (30 kW) и малките и средни предприятия.

- **Заместване на част от конвенционалния автомобилен парк с електромобили, частично захранвани с енергия от ВИ** – подкрепа за развитие (производство) и въвеждане на електрически пътни превозни средства, частично захранвани с енергия от възобновяеми източници; развитие и въвеждане на системи за съхранение на енергия и изграждане на инфраструктура за зареждане на електромобилите; стимулиране активността на общинските власти за предприемане мерки за интегрирането на електромобилите и използването им за придвижване в градовете, както и за увеличаване на дела на използваната електрическа енергия в обществения транспорт.
- **Създаване на благоприятна среда за производство и потребление на ВИ** – доразвиване на регулаторните механизми, свързани с интегрирането към електроенергийните мрежи на производителите на електрическа енергия от ВИ чрез прилагане на концепцията „умни мрежи“; благоприятстване на развитието на интелигентни мрежи и акумулиращи съоръжения, посредством въвеждане на регулаторни стимули за инвестиции в мрежовата инфраструктура и за развитие на мрежите, адекватни на нуждите на ползвателите им; поставяне на изисквания към производителите на електрическа енергия от ВИ, свързани с въвеждането на нови технологии, включващи изграждането на интелигентни мрежи, регулиращи мощности, модерни акумулиращи системи и комуникации; насърчаване на

¹ Закона за енергията от възобновяеми източници

² Описано е в Закона за енергията от възобновяеми източници.

собствениците на преносната и разпределителните мрежи да изградят и развиват интелигентните мрежи, акумулиращи и регулиращи съоръжения, като им се признават разходите за разработване и изпълнение на такива проекти; Осигуряване на улеснен публичен достъп до актуална информация за възможностите за използване на различните технологии за ВИ чрез провеждане на информационни кампании и ускорено реализиране на Националната информационна система за ВИ, включваща информация за възможностите на националната електроенергийна мрежа за присъединяване на нови производители; укрепване на административния капацитет в областта на ВИ и енергийната ефективност на регионално и общинско ниво за преодоляване на съществуващите административни бариери; разширяване спектъра на обучение и подготовка на висококвалифицирани специалисти в новите направления: технологии за преобразуване и използване на ВИ, включително възможности за производство на енергия в малки мащаби или т.нар. „разпределена енергия“; съвременни системи за управление на електроенергийните мрежи, включително във връзка с интегрирането на възобновяемите източници в електроенергийните мрежи и други.

Подприоритет 7.3: Повишаване на енергийната ефективност

Подобряването на енергийната ефективност в производството и предлагането на стоки и услуги ще повиши конкурентоспособността на предприятията на вътрешните и международните пазари и възможностите за генериране на по-висока добавена стойност. Намалването на използването на електрическата енергия в бита, чрез заместването и с природен газ, ще доведе до по-ефективно използване на ресурсите, по-ниски разходи и по-качествена и здравословна околна среда.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Повишаване на ефективността на производство на енергия** – повишаване на ефективността на използването на енергийните ресурси, условията за което са разписани в Национална програма за стабилизиране и развитие на топлофикационния сектор на Република България до 2020 г., като се предвижда създаване на условия за ефективното развитие на централизираното топлоснабдяване в страната при производството на екологична топлинна енергия за потребителите; усъвършенстване на системите за енергийно производство и централизирано отопление, техническа модернизация и използване на високоефективни инсталации за комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия

(когенерация); изпълнение на Втория национален план за действие по енергийна ефективност (2011-2013 г.); разработване на Трети национален план за действие по енергийна ефективност (2014-2020 г.), на Програма за обучение и квалификация на специалисти за енергетиката и новите технологии и на Програма за подпомагане на научните изследвания в областта на енергийната ефективност.

- **Повишаване на ефективността на преноса на енергия** – рехабилитация и модернизация на електропреносната мрежа; рехабилитация и модернизация на електроразпределителните мрежи; разширяване и развитие на газопреносната и газоразпределителната мрежа в страната; рехабилитация на съществуващата и изграждане на нова топлопреносна мрежа като част от изпълнението на Националната програма за стабилизиране и развитие на топлофикационния сектор на Република България до 2020 г.
- **Повишаване на ефективността на потребление на енергия** – повишаване на ефективността на потреблението на енергия в отраслите на икономиката, чрез стимулиране на инвестициите за подобряване на енергийната ефективност в предприятията.

Подприоритет 7.4: Създаване на интегриран вътрешен пазар на енергия

Създаването на интегриран вътрешен пазар на енергия има за цел гарантиране на прозрачно ценообразуване, гъвкавост в договарянето, максимално използване на междусистемните преносни капацитети и възможност за едновременно разпределение на енергия и капацитет. По този начин ще се улесни вземането на инвестиционни решения, ще се повиши ефективността от използването на енергийните ресурси и конкурентоспособността на предприятията.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Повишаване на прозрачността на енергийния пазар** - създаване на законодателни условия за развитие на енергийния пазар чрез промените в Закона за изменение и допълнение на Закона за енергетиката; развитие на електроенергийния пазар, включително и на пазара на балансираща енергия; отделяне на преноса от производството и търговията и въвеждане на гаранции за независимост на операторите на мрежи, което е регламентирано

в проекта за ЗИД на ЗЕ; гарантирано развитие на мрежата, включително трансгранични връзки; засилване ролята и правомощията на регулаторния орган, регламентирани в проекта за ЗИД на ЗЕ; коопериране на националните регулатори на европейско ниво; ясно дефиниране и гарантиране правата на потребителите чрез определяне на задължителен обхват на договорите между потребителите на енергийни услуги и енергийните предприятия, предоставящи услуги от обществен интерес; прилагане на модела за отделяне на собствеността на новите оператори на газопреносни мрежи;

- **Развитие на конкурентна среда на пазара на електроенергия и природен газ** – осигуряване на равнопоставен достъп до преносните мрежи и съоръжения за съхранение на природен газ при ясно регламентирани и прозрачни правила и тарифи чрез влизането в сила на ЗИД на ЗЕ; освобождаване на допълнителни количества електрическа енергия за свободния пазар извън квотата на защитените потребители чрез влизането в сила на ЗИД на ЗЕ; организиране на електроенергийна борса.

Подприоритет 7.5: Повишаване на ефективността на използване на ресурсите

Съхраняването, рационалното и отговорно използване на природните ресурси е основна предпоставка не само за подобряването и опазването на околната среда, но и за постигането на устойчив икономически растеж и повишаването на конкурентоспособността на българската икономика. Въвеждането на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, както и оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци, допринася за повишаването на производителността на стопанските дейности, поради спестяването на енергия и суровини.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Въвеждане на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии** - въвеждане на стимули за иновациите в широко използвани методи на производство, насочени към оптимална ефективност по отношение на ресурсите; разработване на пазарни инструменти за насърчаване на екологосъобразни продукти, произведени при ефективно използване на ресурсите; стимулиране на обмена на добри практики между предприятията

по отношение на ефективно използване на суровините в производството; методическо подпомагане на малките и средните предприятия за постигане на по-ефективно използване на ресурсите; разработване на стимули за поощряване на инвестициите на частния сектор в научноизследователска дейност и иновации, насочени към ефективност на ресурсите.

- **Оползотворяване и рециклиране на по-голямо количество отпадъци** - насърчаване на инвестициите в съвременни съоръжения за оползотворяването на отпадъците чрез рециклиране, повторно използване и/или извличане на вторични суровини и енергия; въвеждане на стимули при публичното финансиране на проекти да се дава приоритет на дейностите, свързани с по-високите нива в йерархията на отпадъците съгласно Рамковата директива 2008/98/ЕС за отпадъците; насърчаване на разширяването на отговорността на производителите, така че тя да обхваща пълния жизнен цикъл на произведените от тях продукти (включително чрез нови бизнес-модели, насоки относно схемите за връщане и рециклиране и чрез подпомагане на ремонтни услуги); методическо подпомагане на дружествата за съвместна дейност, за да се възползват от отпадъците и вторичните продукти, които генерират (например използване на промишлена симбиоза).

Приоритет 8: Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари

Стратегическите инвестиции в сектора на транспорта, както и неговото реструктуриране и въвеждане на принципите на доброто управление, ще повишат ресурсната ефективност и ще допринесат за повишаване на конкурентоспособността на икономиката.

Изграждането на транспортната инфраструктура и осигуряването на достъпа до пазари ще създаде оптимални условия за развитието на икономиката. Подобряването на безопасността и сигурността на транспорта, както и ограничаването на вредните емисии и замърсяването от транспортния сектор, ще допринесат за наличието на качествена и здравословна околна среда за населението.

Подприоритет 8.1: Изграждане на устойчива железопътна транспортна система, чрез реформиране на сектора

Подприоритетът предвижда съчетаване на стратегически инвестиции с реструктуриране, с цел постигане на жизнеспособен и финансово устойчив железопътен сектор.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване управлението на железопътния сектор** – укрепване на институционалния капацитет за управление, чрез назначаване на опитен и квалифициран персонал; съсредоточаване на публичните ресурси в сектора в най-важните и стойностни железопътни услуги; привеждане на предоставяните по ДОУ³ пътнически услуги към пазарното търсене чрез анализ на пътничкопотока, разходите и алтернативите и изготвяне на препоръки за предоставяните влакови услуги; включване на цели за обслужване и производителност в ДОУ, както и финансови стимули (бонуси и санкции) по отношение на изпълнението им; редуциране на ж.п. мрежата с цел увеличаване производителността до 2020 г.; включване в МДИ⁴ на

³ ДОУ - договор за обществени услуги с „БДЖ – Пътнически превози” ЕООД

⁴ МДИ - многогодишен договор с НК „ЖИ” за развитие на железопътната инфраструктура

финансови стимули (бонуси и санкции) въз основа на качеството на обслужването и производителността на линиите и персонала;

- **Преструктуриране на „Холдинг БДЖ” ЕАД и НК „ЖИ”** - преминаване на „Холдинг БДЖ” ЕАД към търговска структура, пряк контрол върху разходите и инвестициите в обслужването на компаниите за пътнически и товарни превози; преминаване на НК „ЖИ” към търговска структура, оптимизиране на практиките за поддръжка на инфраструктурата и контрола на движението; освобождаване на „Холдинг БДЖ” ЕАД и НК „ЖИ” от неоперативни губещи дейности като почивни домове, колетни услуги, почистване и охрана; приватизация на „БДЖ – Товарни превози” ЕООД; преоценка и редуциране на количеството на подвижния състав на „Холдинг БДЖ” ЕАД и реорганизиране на дейностите по поддръжката му; приемане на Стратегия за управление на човешките ресурси и изпълнение на програма за преструктуриране на персонала в „Холдинг БДЖ” ЕАД и НК „ЖИ” чрез оптимизиране на длъжности, идентифициране на механизми за привличане и задържане на персонала, модернизиране на експлоатационни практики; изпълнение на програма за обучение на железопътния персонал на средно и високо управленско ниво и за въвеждане на нова бизнес култура; засилване на корпоративното ръководство на НК „ЖИ” и „Холдинг БДЖ” ЕАД, публикуване на одитираните финансови отчети в интернет, въвеждане на минимални изисквания за квалификация за членовете на управителните органи.

Подприоритет 8.2 Ефективно поддържане, модернизация и развитие на транспортната инфраструктура. Интегриране на българската транспортна система в европейската

Подприоритетът се фокусира върху изграждането, модернизацията и поддържането на транспортна инфраструктура, която е част от европейските транспортни коридори, с цел интегрирането на българската транспортна система в европейската. Очакваните резултати са подобряване и развитие на инфраструктурните връзки и постигане на оперативна съвместимост, привличане на международен трафик и повишаване конкурентоспособността на българските транспортни фирми. Развитието на различните видове транспорт и тяхното интегриране ще спомогнат за осигуряване на по-добър достъп до и повишаване на ефективността на пазарите на стоки, услуги и работна сила. Интелигентните транспортни системи ще спомогнат за подобряване на ефикасността, безопасността и екологосъобразността на транспорта.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Поддържане, модернизация и развитие на железопътната инфраструктура** - изграждане на модерни железопътни линии по основните направления от TEN-T на принципа на т.нар. „коридорен подход“; приоритизиране на проектите в съответствие с тяхната европейска „добавена стойност“; строителство на функционални интермодални терминали; изграждане на железопътни връзки към пристанищата и летищата на страната; мащабни инвестиции (приоритетно по следните проекти: Модернизация на ж.п. линия Ведин – София; Модернизация на ж.п. линията София – Пловдив; Модернизация на ж.п. линия София – Перник – Радомир Възстановяване на проектните параметри на ж.п. линията Русе – Варна Развитие на железопътен възел София).
- **Поддържане, модернизация и развитие на пътната инфраструктура** - приоритетно доизграждане на автомагистралите по основните трасета от TEN-T; приоритизиране изграждането на пътища на базата на политики, документи и решения, на ЕС; оптимизиране капацитета на съществуващи и изграждане на нови участъци от пътната мрежа на България по основните TEN-T направления; преценка и дефиниране на автомагистрални и скоростни пътища; мащабни инвестиции (приоритетно по следните проекти: Изграждане на АМ „Струма“; Довършване изграждането на АМ „Хемус“; Изграждане на АМ/СП „Черно море“; Изграждане на СП „Рила“; Изграждане на АМ „София – Калотина“; Изграждане на АМ „Марица“; Изграждане на АМ „Тракия“).
- **Развитие на логистичната инфраструктура** – създаване на необходимите условия за изграждане на интермодални терминали и прерастването им в транспортни селища; изграждане на специализирани терминали (в т.ч. зърнени и контейнерни); реконструкция и модернизация на пристанища (приоритетни инвестиции в следните проекти: Изграждане на интермодален терминал Пловдив по ОП „Транспорт“ 2007 – 2013 г.; Подготовка и изграждане на интермодален терминал в гр. Русе; Изграждане на специализирани (в т.ч. контейнерни и зърнени) терминали на пристанища Бургас и Варна; Реконструкция и модернизация на речните пристанища Лом и Ведин).
- **Подобряване корабоплаването по река Дунав** – подобряване на системите за навигация и топохидрографните измервания; създаване на речна

информационна система в българската част на река Дунав; удълбочаване, изграждане на буни, укрепване на брегове;

- **Развитие на транспортната инфраструктура чрез публично-частно партньорство** - успешно приключване на стартиралите процедури за отдаване на концесия на различни обекти от транспортната инфраструктура на страната; предоставяне на концесии на други обекти от пристанищната и летищната инфраструктура; ефективен контрол на вече предоставените на концесии обекти, в т.ч. реализация на планираните в тях инвестиции; предоставяне на концесия на дейностите по проектиране, изграждане и въвеждане в експлоатация на съвременна електронна ТОЛ-система по основните пътища от републиканската пътна мрежа;
- **Въвеждане на интелигентни транспортни системи** - проектиране и внедряване на географска информационна система (ГИС) за управление на пристанищната инфраструктура; продължаване изграждането на Информационна система за управление трафика на плавателни съдове (фаза 3);
- **Участие във формирането на европейската политика в областта на транспорта и укрепване на международното сътрудничество** - участие в дейността на институциите на ЕС и НАТО, участие в ръководните органи на европейските транспортни оси и коридори

Подприоритет 8.3 Постигане на висока степен на безопасност и сигурност на транспорта

Подприоритетът е насочен към въвеждането на международните и европейските стандарти за безопасност и сигурност в отделните видове транспорт и следва да доведе до осигуряване на безопасност на различните видове транспорт; опазването живота и здравето на потребителите на транспортни услуги; повишаване на доверието на потребителите на транспортни услуги, както и на всички участници в дейността на транспортната ни система.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Създаване на нова и актуализиране на действащата нормативна база** - въвеждане на международните и европейски стандарти за безопасност и сигурност; разработване и въвеждане на държавни програми по безопасност

в отделните видове транспорт; повишаване нивото на знанията и уменията на кандидатите за водачи и на водачите на пътните превозни средства.

- **Повишаване на административния капацитет по отношение на контрола върху безопасността на транспорта и разследването на транспортни произшествия** - укрепване на административния капацитет в съответните изпълнителни агенции; разработване и прилагане на програми за увеличаване на квалификацията; засилване на независимостта и повишаване на квалификацията на органите за техническо разследване на транспортни произшествия.

Подприоритет 8.4 Ограничаване негативното въздействие на транспорта върху околната среда и здравето на хората

Ограничаването на вредното влияние на транспорта върху околната среда, климата и качеството на живот на хората изисква въвеждане и насърчаване употребата на горива и енергии от алтернативни и възобновяеми енергийни източници, развитие и увеличаване на дела на екологосъобразните видове транспорт. Оптималният баланс в използването потенциала на различните видове транспорт се постига, чрез прехвърляне на превози към по-екологичните видове (железопътен, воден, електротранспорт, метрополитен).

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Ограничаване на вредните емисии и замърсяването от транспортния сектор, както и неблагоприятното влияние върху климата** - изграждане и въвеждане в експлоатация на интелигентни транспортни системи по републиканската пътна мрежа и вътрешноградския транспорт в големите градове; увеличаване дела на биогоривата за автомобилния транспорт; развитие и стимулиране на ползването на „хибриден“ и електрически автомобилен транспорт; въвеждане на евростандартите за лекотоварни и тежкотоварни автомобили по отношение на емисиите на прахови частици и азотен оксид; разработване на стратегически карти на шума за основни пътни артерии, основни ж.п. линии и основни летища.
- **Създаване на благоприятна среда и предпоставки за съществен ръст на превозите с интермодален транспорт** - относително намаляване на пътуванията с лични моторни превозни средства, чрез стимулиране на комбинираното ползване на масовия обществен транспорт; разработване и

прилагане на политика, стимулираща ползването на воден и железопътен транспорт;

- **Обновяване и модернизация на транспортния парк, инсталациите и съоръженията** – разработване на политика за симулиране обновяването на транспортния парк; модернизация на подвижния състав в железопътния сектор; модернизация на транспортния парк в автомобилния сектор; поетапно въвеждане на техническите спецификации за оперативна съвместимост.

Подприоритет 8.5 Устойчиво развитие на масовия обществен транспорт

Този подприоритет е в съответствие с основните насоки на транспортната политика на ЕС за постигане на устойчива градска мобилност на населението. Тя се състои в насърчаване на използването на всички транспортни средства и комбинирането на различните видове обществен транспорт с различни видове индивидуален транспорт. Градската мобилност трябва да осигури икономическото развитие на градовете, качеството на живот на техните жители и защитата на околната среда. Особено внимание изисква осигуряването на по-достъпен градски транспорт особено за хората с намалена двигателна способност, инвалидите, възрастните, семействата с малки деца и самите малки деца.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Развитие на интегрирани мрежи и услуги за обществен транспорт** - подготовка, проектиране и строителство на трети метродиаметър в София; координиране на разписанията на различните видове транспорт;
- **Оптимизиране на обществения пътнически транспорт в крайградските зони на големите селищни агломерации** - оптимизиране на транспортните схеми и тяхното интегриране; координиране на разписанията на различните видове транспорт;
- **Устойчиво финансиране на масовия обществен транспорт** - прилагане на гъвкава тарифна политика; контрол върху самотаксуването; внедряване на интегрирани системи за таксуване.